

Ma'rifat

МАЪРИФАТ * ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ * مەرىفەت

1931 йилдан чиқа бошлаган 2002 йил 9 февраль, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 11 (7414)

9 fevral — Alisher Navoiy tavallud topgan kun

КЎНГЛИМНИ ТОҒДЕК КЎТАРДИ

Пойтахтимиздаги бизнинг 24-меҳрибонлик уйида 150 нафар бола тарбияланмоқда. Ўз навбатида улар 11 ёшга тўлганларидан сўнг 21-,30-меҳрибонлик уйларига юбориладилар ва узлуксиз таълим олишни ўша жойда давом эттирадилар. Зеро, яқинда Вазирлар Маҳкамасининг «Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб-қувватлашнинг 2002-2003 йилларга мўлжалланган дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» чиқарган қарори айнан шу каби болажонлар учун анча қулайлик яратадиган бўлди. Айниқса, ота-она қаровисиз, тўлиқ давлат таъминотида бўлган болаларнинг умумтаълим мактабларини тамомлаётганларида ҳамда ишга жойлашаётганларида кийим-бош, пойафзал ва бошқа керакли нарсалар сотиб олишлари учун тўланадиган нафақалар миқдори жорий йилда энг кам ойлик иш ҳақининг 80 бараваригача, келгуси йилдан — 100 бараваригача миқдорида оширилгани аниқ мўлжалланди. Боиси, ҳар бир инсон мустақил ҳаётга илк қадам қўйганида, албатта, турмушнинг қийинчиликларига дуч келади. Мазкур қарор эса болаларнинг бу муаммоларни ҳал этишлариغا, жамиятдан ўз муносиб ўрнини топишлариغا жуда катта ёрдам беради.

Шунингдек, уларга тўланадиган нафақа миқдорининг бу йилдан энг кам ойлик иш ҳақининг 3 баравари, келгуси йилдан 5 бараваригача миқдорида оширилиши уларнинг ҳаётга, Ватанга бўлган муносабатларини, эртанги кунга бўлган ишончларини мустаҳкамлайди.

Менинг ушбу қарордан хурсанд бўлганлигимнинг яна бир сабаби, меҳрибонлик уйимиздаги барча болалар худди ўз фарзандларимиздек бўлиб қолишган. Бир она сифатида бу эътибор мени кўнглимни тоғдек кўтарди.

Дилфуза ЗАЙНУТДИНОВА,
24-меҳрибонлик уйи раҳбари

Munosabat

БОЛАЛАРНИНГ ШОДЛИКЛАРИ ЧЕКСИЗ

Хамза туманидаги 30-меҳрибонлик уйидаги сингари бошқа шундай масканлардаги болажонларга давлатимиз томонидан алоҳида эътибор бериб келинмоқда. Фикримнинг исботи учун куни кеча Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларини аниқ йўналтирилган тарзда қўллаб-қувватлашнинг 2002—2003 йилларга мўлжалланган дастурини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида» чиқарган қарорини айтишим мумкин. Қарорга кўра, нафақалар миқдорининг оширилиши, меҳрибонлик уйини битириб чиққан болаларга кийим-кечак, пойафзал ва бошқа зарур нарсалар сотиб олишлари учун давлат томонидан катта миқдорда пул берилиши уларнинг мустақил ҳаётга қадам қўйишларида муҳим аҳамият касб этади.

Бизда тарбияланаётган ҳар бир ўсмир, ўз хоҳишига кўра спорт тўғрақларига қатнайди. Лекин, қийинчилик туғдираётган йўл чипталари уларнинг шу каби интилишларини чегаралаб қўйган эди. Шу муносабат билан, қарорда кўрсатилган транспортда юриш карточкалари тўғрисидаги моддий ёрдам ҳам болажонларни беҳад қувонтирди.

Гулнора ХАБИРХОНОВА,
Тошкент шаҳри Хамза туманидаги
30-меҳрибонлик уйи раҳбари

ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASI МАЪРИФАТ ГАЗЕТАСИ

8 — 9-бетлар

Xabar

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Фарғона вилояти бўлими ташаббусига кўра, ижодга лаёқатли, иқтидорли ва қобилиятли ёшларга адабиёт соҳасидаги рағбатлантириш жорий қилинди. Фарғона давлат университетининг «Маънавият ва маърифат» марказида мазкур мукофотга номзодлар танлови ўтказилди. Танлов шартлари эркин мавзуда иншо ёзиш, бирор адиб ижоди асо-

МУКОФОТНИНГ МУНОСИБ СОҲИБЛАРИ

сида тақриз тайёрлаш, адабий мерос ҳақида таҳлилий фикр юритиш, ижод намуналари кўригидан иборат бўлди. Номзодларнинг барчаси ҳам адабиёт соҳасида билимга эга. Ўзбек филологияси факультетининг 4-курс толиби Д.Хайдаров ҳамда 1-курс талабаси Ш.Улуғбекова танловнинг барча шартларини тез ва нисбатан сифатли бажариб, ушбу мукофот соҳиби бўлдилар.

Аваз ХАЙДАРОВ,
махсус мухбиримиз

КЕНГАШ ЙИГИЛИШИ

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг 6 февраль кунги йиғилишида келгуси чақириқ Ўзбекистон Республикаси парламенти икки палатали қилиб сайланиши ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг конституциявий ваколат муддатини беш йилдан етти йиллик қилиб ўзгартириш масалалари юзасидан 2002 йил 27 январь куни ўтказилган референдум яқунлари тўғрисида Марказий сайлов комиссияси раиси А.Аҳадов ахборот берди ҳамда Ўзбекистон Республикаси референдумининг яқунларини Олий Мажлисининг навбатдаги сессияси муҳокамасига кiritишга қарор қилинди.

СЎНГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

ҲАЙЪАТ МАЖЛИСИ

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасида прокуратура органларининг мамлакатда қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни мустаҳкамлаш, жиноятчиликка қарши курашни ташкил этиш, фуқароларнинг ҳуқуқларини, қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш борасидаги 2001 йилги фаолияти яқунлари ҳамда галдаги вазибаларига бағишланган кенгайтирилган ҳайъат мажлиси бўлиб ўтди.

ГАЗЕТАМИЗНИ ВАРАҚЛАГАНДА

**БОҒЧА БОЛАСИ
БОШҚАЧА**
2-БЕТ

**ЎҚУВЧИНГИЗ
ДАРСГА
ҚИЗИҚСИН
ДЕСАНГИЗ**
3-БЕТ

**АМАЛИЁТДАГИ
ТАЛАБА**
4-БЕТ

Шукур ХОЛМИРЗАЕВ:

**ҲАЁТ
ЙЎЛИМИЗНИ
ЁРИТГУВЧИ
ЧИРОҚ**
5-БЕТ

**МАЛАКА
ОШИРИШДА
СИФАТ
БОСҚИЧИ**
6-БЕТ

**«МА'РИФАТ»ГА
МАКТУБЛАР**
11-БЕТ

**ДАРДНИНГ
ОЛДИНИ ОЛГАН
МАЪҚУЛ**
12-БЕТ

**БАЗАГА
НАВБАТДАГИ
АСИРЛАР ОЛИБ
КЕЛИНДИ**
13-БЕТ

ТЕЛЕДАСТУРЛАР

ЎзТВ I,
«Ёшлар» телеканали,
ЎзТВ III
«Тошкент» телеканали,
ЎзТВ IV
«Халқаро» телеканал
14-БЕТ

**ЎЗБЕКISTON
МЕДАЛЛАРИ
КЎПАЯВЕРСИН**
15-БЕТ

**СИНФДА
КЕСКИН
ЎЗГАРИШ ЮЗ
БЕРДИ**
16-БЕТ

АҲАМИЯТИ КАТТА БЎЛДИ

“Миллий истиқлол гоёси: асосий тушунча ва тамойиллар” фанининг таълим муассасаларида юқори савияда ўқитилишини ва ходимлар томонидан чуқур ўрганилишини таъминлаш мақсадида Андижон иқтисодиёт коллежида таълим муассасалари раҳбарлари, таълим муассасаларининг маънавий-маърифий ишлар бўйича директор ўринбосарлари ва ушбу фонддан дарс берувчи ўқитувчилар учун қайта тайёрлов курслари ташкил этилди.

Ўқув семинарида миллий ис-

тиқлол гоёсининг шаклланиш тарихи ва бугунги ҳаётимиздаги аҳамияти, гоё ва мафкура тушунчаларининг моҳияти ва мазмуни, тарихий шакллари, фалсафий-тарихий манбалари, ҳозирги дунёнинг мафкуравий манзараси, мафкуравий жараёнларнинг умумбашарий ва минтақавий масалалари алоҳида мавзулар бўйича ёритиб берилди.

Ҳамидулло МАТИСАЕВ,
Андижон вилояти ҳокимлиги
ЎМКХТ бошқармаси бош
мутахассиси

Seminar

2000 йил Наманган вилоят кутубхонаси қошида ташкил этилган “Кутубхоначи аёллар” ассоциациясининг тармоқни ривожлантириш бўйича тайёрланган лойиҳаси Очик жамияти институти кўмак СОРОС жамғармасининг грантини олди. Жамғарма ажратган (4290 доллар) маблағ техник-электрон имкониятларини яратишга сарфланди. Зиёхонада компьютер, нусха кўчириш аппарати, замонавий электрон алоқа воситалари пайдо бўлди. Халқаро “Интернет” тармоғи билан уланди.

СОРОС жамғармаси таклифи

билан ташкил қилинган ҳуқуқий марказ кутубхонанинг энг гавжум бўғинига айланди. У ерда профессордан тортиб мактаб ўқувчиларигача учратишингиз мумкин. Зиё маскани фидойи-

кутубхона фаолиятини халқаро андоза даражасига кўтаришга қаратилган. Янги лойиҳа бўйича, йил давомида 50 нафар кутубхоначи ва 15 мингдан ортик китобхонага компьютер сабоқларини бепул ўргатиш режалаштирилган. Шу мақсадда вилоят кутубхонасида махсус ўқув маркази ташкил этилди. Энди наманганлик кутубхоначилар ўз соҳалари доирасида нафақат кўшни вилоятлар, балки хориждаги ҳамкасблари билан ҳам тажриба алмашишлари, керак бўлса методик ёрдам олишлари ҳам мумкин.

Садбархон ЖЎРАЕВА

КИТОБХОНЛАРГА
ҚУЛАЙЛИК

лари яқинда жамғарманинг иккинчи грантини ҳам қўлга киритди. Ассоциация раиси Мавлудхон Жўрабоевнинг таъкидлашича, бу галги лойиҳанинг асосий қисми Янгиқўрғондаги

кутубхона фаолиятини халқаро андоза даражасига кўтаришга қаратилган. Янги лойиҳа бўйича, йил давомида 50 нафар кутубхоначи ва 15 мингдан ортик китобхонага компьютер сабоқларини бепул ўргатиш режалаштирилган. Шу мақсадда вилоят кутубхонасида махсус ўқув маркази ташкил этилди. Энди наманганлик кутубхоначилар ўз соҳалари доирасида нафақат кўшни вилоятлар, балки хориждаги ҳамкасблари билан ҳам тажриба алмашишлари, керак бўлса методик ёрдам олишлари ҳам мумкин.

Айни пайтда болалар боғчалари нафақат тарбия ўчоғи, шунингдек, тўлақонли таълим масканига айланиб бормоқда. Боғчада бола маълум бир тартибга мослашади. Зеҳни ўткирлашади, чаққон, кишилар билан тортинмасдан бемалол мулоқот қила олади, унда эркин фикрлаш сифатлари шаклланади. Бундан ташқари, бола тилни ҳам ўрганади. Ва бунинг натижасида унинг нутқи, тафаккури ривожланади. Она табият, Ватани, халқи, миллати, овулдошлари, тенгқур дўстлари, нима яхши-ю нима ёмонлиги тўғрисидаги дастлабки тушунчаларга эга бўлиб боради.

Табийки, ўз-ўзидан савол туғилади: агар боғчаларга қатнайди болаларга шундай таълим-тарбия берилса, уйда тарбияланаётган фарзандларнинг жисмоний ва ақлий ривожланиши қандай бўлади?

Бу саволга жавоб топиш учун Қорақалпоғистон Республикаси Амударё туман халқ таълими бўлимининг мактабгача таълим бўйича услубчиси Раҳимахон Тўраевага мурожаат қилдик.

— Шубҳасиз, уй шароитида тарбияланган болаларда таълим-тарбия олган болалар орасида ақлий ва жисмоний ривожланишнинг фарқи жуда катта.

BOғЧА BOғACHA
BOғCHACHA

Бу фактларнинг нақадар ҳаққонийлигига уларни биринчи синфга қабул қилиш даврида яна бир марта амин бўлдик. Тест синовлари эса улар орасидаги фарқни яққол кўрсатди. Шунинг учун ҳам биз фарзандига мукамал тарбия беришни истаган ҳар бир ота-онага ўз дилбандини боғчаларга бериш-

Maktabgacha ta'lim

ларини тавсия қилган бўлардик.

Мустақил мамлакатимизда ёш авлоднинг баркамол униб-ўсиши учун кенг имкониятлар яратилган. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 453-сонли қарорига мувофиқ, идора ва хўжаликларга қарашли ўз фаолиятларини турли хил сабабларга кўра тўхтатган болалар боғчаларининг барчаси давлат қарамоғига ўтказилди. Бугунги кунда Амударё туман халқ таълими бўлимига

қарашли 50 та мактабгача таълим муассасаси мавжуд бўлиб, улардан 44 таси болалар ясли боғчалари, 6 таси эса боғча-мактаб мажмуаларидир. Айни кунда бу масканларда 2500 нафарга яқин амударёлик жажжи кичкинтойлар таълим-тарбия олмақдалар. Бу сон эса туман ҳудудидаги боғча ёшидаги болаларнинг 12,4 фоизигина мактабгача таълим муассасаларига жалб қилинганлигидан дарақ берди. 87,6 фоиз болалар эса уйларида тарбия олмақдалар. Лекин бу кўрсаткич соғлом авлод тарбиясига туманда нақадар совуқонлик билан қаралаётганлигидан далолат бермайдими?

Истагимиз туман ҳокимлиги, тегишли ташкилотлар, ота-оналаримиз келажагимиз бўлган ёш авлод тарбиясига жиддий эътибор берсалар, мавжуд болалар боғчаларининг тўлиқ ишлашини таъминласалар нур устига нур бўларди. Ана шундагина биз “Таълим тўғрисида”ги қонун ва “Қадрлар тайёрлаш миллий дастури”нинг ҳаётга тўлиқ татбиқ этилишини йўлга қўйган бўлардик.

М.АЙТИМОВ,

“Ma'rifat”нинг махсус муҳбири

ҲАМКОРЛИКДАГИ
ТАДБИР

Яқинда мактабимизда “Тинчлик корпуси” вакиллари билан ҳамкорликда туманимиз инглиз тили ўқитувчилари учун амалий семинар ўтказилди. Семинар иштирокчилари ўқитувчиларимиз дарсларини кузатишди. Шу билан бирга улар мактабимиз ўқитувчилари Гавҳар Мадиева ташкил этган қўғирчоқ театрининг спектаклини, Клара Эрхонова инглиз тилида ўтказган “Олтин тоғ” ўйинини ва Бахтиёр Қорабоев раҳбарлигида ўқувчилар ижросидаги инглизча, узбекча концерт дастурини томоша қилдилар. Сунгра “Тинчлик корпуси” бошланғич таълим дастури директори З.Х.Кортапова семинар қатнашчилари учун замонавий дарс режаси бўйича амалий машғулот ўтказди.

Семинар қатнашчиларда катта таассурот қолдирди.

Наргиза МИРЗАБЕКОВА,
Оқолтин туманидаги
22-ўрта мактаб
директори муовини

ИШДА ИНТИЗОМ
МУҲИМ

Иш интизомни ёқтиради. Ижро интизом таъминланган жойдагина қузланган мақсадга эришиш мумкин. Шу маънода жинсахлик таълим ходимларининг ҳам интизомга алоҳида аҳамият бераётганликлари бежиз эмас. Яқинда Жиззах шаҳрида ижро интизомини мустаҳкамлаш бўйича вилоят семинари ўтказилди. Унда ВХТБ мутасаддилари, туман халқ таълими бўлимлари мудирлари ва ижро бўйича масъул кишилар иштирок этди.

МУҲБИРИМИЗ

ФАВҚУЛОДДА
ВАЗИЯТЛАРДА...

Хоразм туманида вилоят ҳокимлиги иш режасидаги Фавқулодда вазиятлар бошқармаси томонидан тасдиқланган қўмондонлик ўқув машқи бўлиб ўтди. Унда мактабгача таълим, умумий ўрта ва мактабдан ташқари таълим муассасалари вакиллари ўзларининг фавқулодда вазиятларга тайёргарликларини намоён этдилар. Айниқса, 1, 7, 8-сонли болалар боғчалари, 21, 1-мактабларда қилинган ишлар диққатга сазовор.

Мархум майор Ўқтам Жуманиёзов номи берилган 23-мактабда эса тадбир кўшалок тус олди. Унда ҳам ўқув машқи, ҳам мархум Ўқтам Жуманиёзовнинг хотира кечаси ўтказилди. Ўқув машқида фаол иштирок этган ўқитувчи ва ўқувчиларга қимматбаҳо совғалар топширилди.

Б.МАҲМУДОВ

Яқинда пойтахтимизнинг А.Икромов туманидаги 388-болалар боғчасида “Ихтировий масалаларни ечиш назарияси” бўйича очик семинар машғулоти ўтказилди. Унда

тумандаги барча мактабгача таълим муассасаларидан вакиллар, ота-оналар ҳамда шу масканда анча йиллар ишлаган фахрийлар меҳмон сифатида иштирок этдилар.

Театрлаштирилган томошалар орқали ўтказилган машғулотида иштирокчилар мавзу барча болаларнинг сеvimли эр-

так қаҳрамони Буратино билан бирга олтин қалитни излашди.

Унда 5-6 ёшлиқ тарбияланувчилар рангли қоғозлардан кемачалар яшашди ва денгизчиларнинг

ОЛТИН ҚАЛИТНИ
ИЗЛАБ

кийимларини кийиб, ўз кемачаларида эртақлар оламига саёҳатга отландилар. Йўл-йўлакай турли топишмоқлардан иборат масалаларни ечиб

бордилар ва икки гуруҳ болалари ким ўзар, ким биринчи бўлиб топиш мусобақаларида қатнашиб, балл тўпладилар. Ўйинлар жуда ҳам қизиқарли ташкил этилганлигидан, ҳатто томошабин ота-оналар ҳам топишмоқ масалаларни ечишга киришиб кетдилар.

Тадбир сўнггида турли боғчалардан ташриф буюрган мутахассислар машғулоти муаллифлари Хадича Азимова, Людмила Гайдаковаларга ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар.

З.ҲАСАНОВА

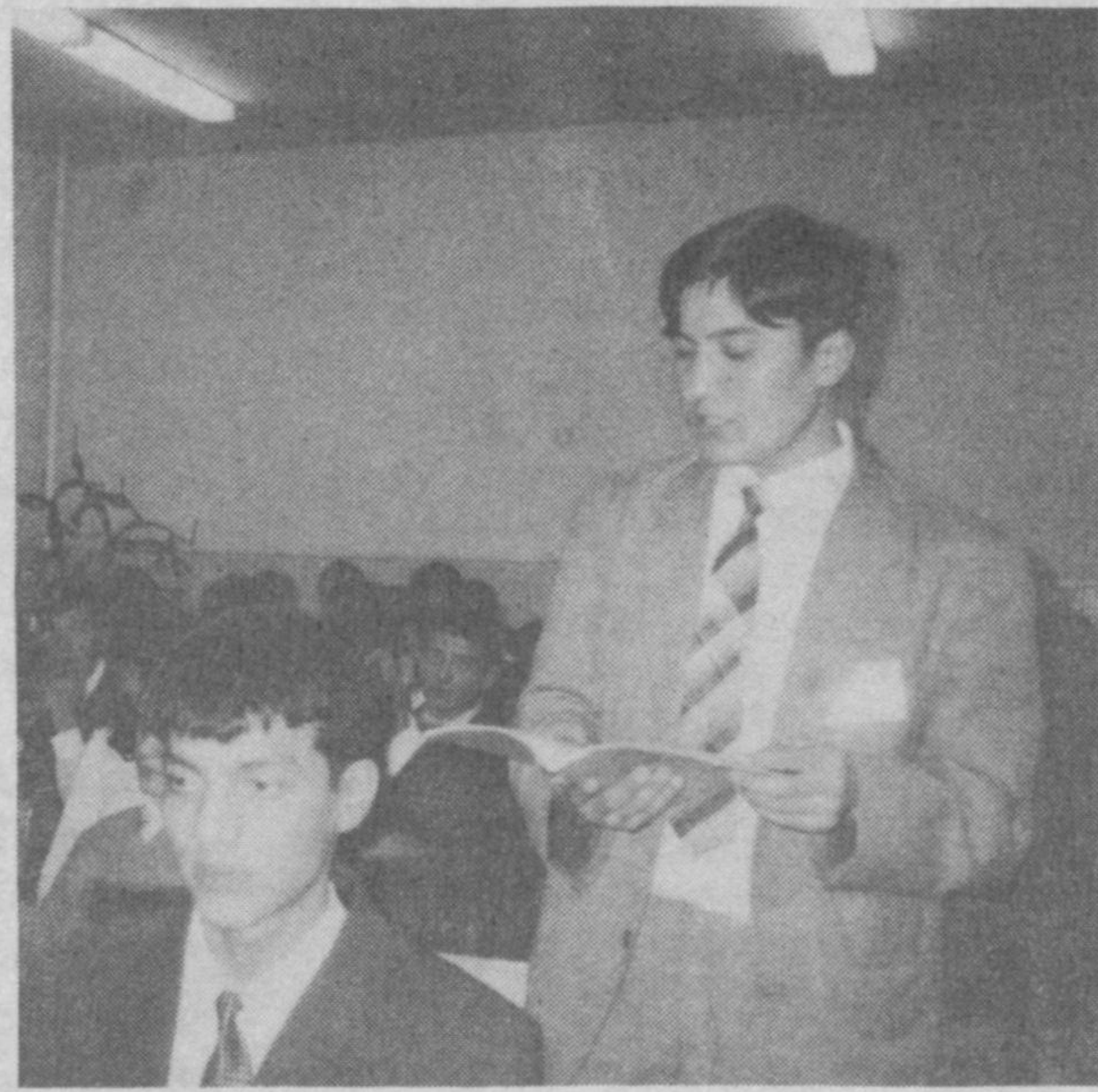
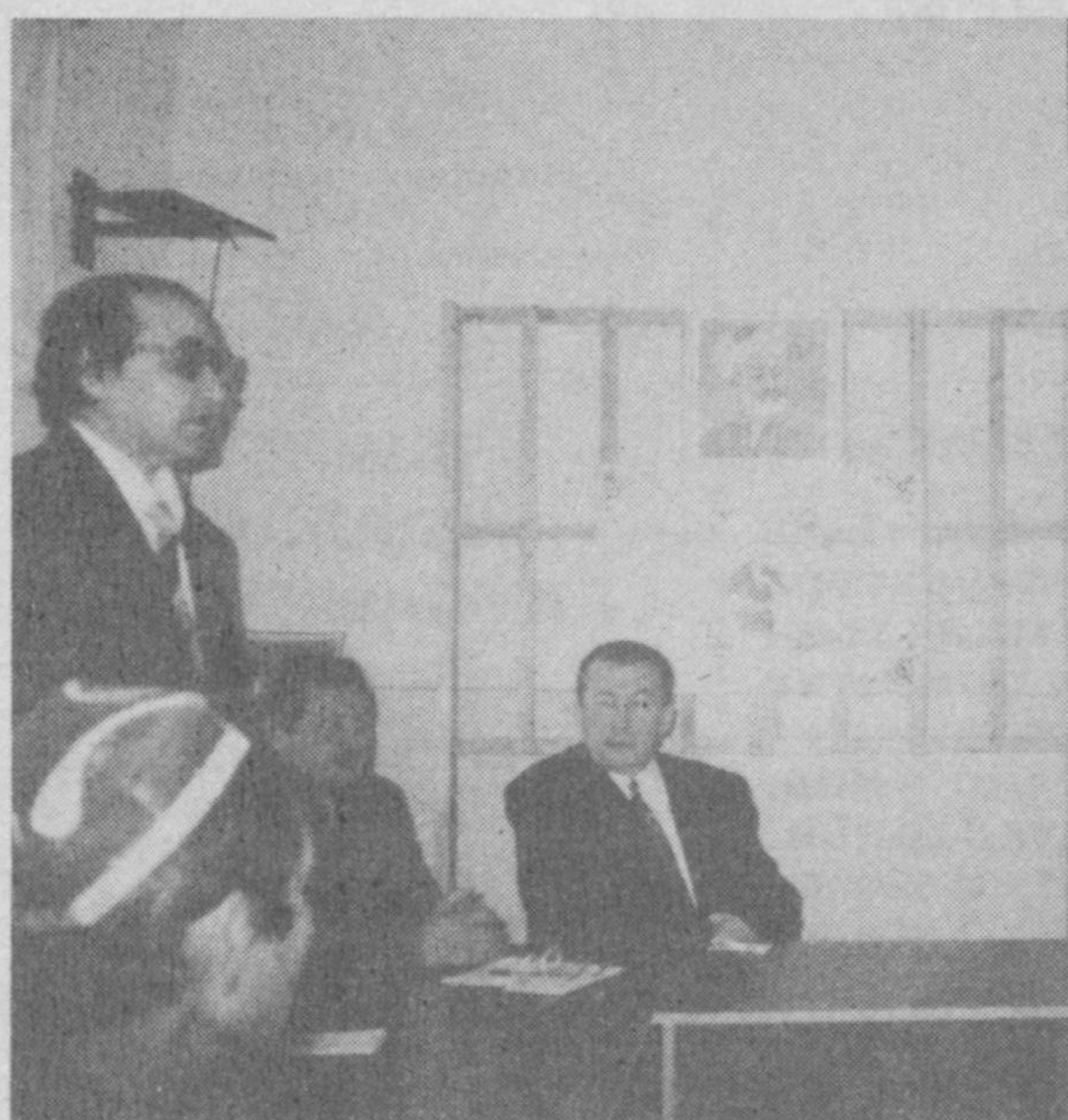
ЎҚУВЧИЛАР ҲУЗУРИДА

Тошкент темирйўл муҳандислари институти қошидаги Миробод академик лицейида “Сизни унутмаймиз, Навоий бобо” деб номланган учрашув ўтказилди. Учрашувга шоирлар Рауф Субҳон, Йўлдош Эшбек, “Рамаёна” ва “Маҳобҳорат” ҳинд эпосининг таржимони Амир Файзулло, адабиётшунос олим Нурбой Абдулҳакимлар ташриф буюришди. Учрашувга ташриф буюрган меҳмонлар Навоийнинг адабий мероси, ўзбек ва жаҳон адабиётида тутган ўрни ҳақида ўқувчиларга сўзлаб берди. Лицейнинг Умида Саидова, Иномжон Аноров, Севара Ўринбоевалар каби ижодкор ўқувчилари ҳам Навоийга бағишланган шеърларини ўқиб бердилар. Навоийнинг ғазал ва рубоийларидан ёд айтдилар.

Навоий ижоди битмас-туганмас ҳазинадир, мисоли чашма каби унинг очилмаган сирлари ўқувчини ўзига жалб этади. Ҳам ҳайратланарли, ҳам пурмаъно сатрлар битган аллома шак-шубҳасиз авлодларига ўлмас мерос қолдирди. Биз тоабат бу улуг сиймо олдида таъзимдамиз.

Саодат ЭШПҲАТОВА,
лицей ўқитувчиси

Суратда: учрашувдан лавҳалар.

Дастлаб "технология" тушунчасига аниқлик киритайлик. Мазкур сўз техникавий тараққиёт билан боғлиқ ҳолда фанга 1872 йилда кириб келган бўлиб, юнонча "техноз" — санъат, маҳорат, ҳунар ва "логос" — фан сўзларидан ташкил топган ҳолда "ҳунар фани" маъносини англатади. Бироқ бу ифода замонавий технологик жараённи тўлиқ тавсифлаб беролмайди. Технологик жараён ҳар доим зарурий воситалар ва шароитлардан фойдаланган ҳолда амалларни муайян кетма-кетликда бажаришни кўзда туттади. Педагогик технология (ПТ) шундай билимлар соҳасики, уларнинг воситасида янги мингйилликда таълим соҳасида туб бурилиш юз беради. Ҳаётининг фаолияти янгиланади, ўқувчиларда ҳурфикрлилик, инсонпарварлик туйғулари янада баравж шакллантирилади.

Педагогик нашрларда технология атамасининг хилма-хил кўринишларини учратиш мумкин: "Ўқитиш технологияси", "Маълумот технологияси", "Ўқув жараёни технологияси", "Ахборот технологияси", "Тарбия технологияси" ва ҳоказо. Бугунги кунда педагогик технологияга "янги" сўзининг қўшиб ишлатилиши назариячи олимлар ва ўқитувчиларни бир қадар ўйлантириб қўйди. Бу эндиликда ўқитувчидан таълим-тарбия жараёнини лойиҳалашда эскича ёндошиш мумкин эмаслигини талаб қилмоқда. "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" таълим-тарбиянинг мақсадини янги йўналишга бурди, яъни ўтмишдан қолган мафкуравий қарашлар ва сарқитдан тўла халос бўлган, ривожланган демократик давлатлар даражасида юксак маънавий ва ахлоқий талабларга жавоб берадиган юқори малакали кадрлар тайёрлашни устивор вазифа қилиб белгилади.

Демак, таълим-тарбиянинг мақсади бутунлай янгиланди, унга мос ҳолда мазмуннинг ҳам, педагогик жараёнинг ҳам янгиланиши табиийдир. Иккинчидан фан ва техника ривожланиши билан инсон фаолияти чегараси ниҳоятда кенгайиб бормоқда. Аудиторияда ўқитиш имкониятлари самарали бўлган янги технологиялар тизими (саноат, қишлоқ хўжалиги, электрон ахборот, интернет тармоқлари ва бошқа) кириб келмоқда. Янги техникавий ахборотли, полиграфик-аудиовизуалли воситалар мавжудки, улар янги ПТни реал

воқеликка айлантирди.

Ахборот технологияси педагогик технологиянинг таркибий қисми, техник воситаларнинг мукаммаллашган замонавий тури сифатида таълим жараёнида қўлланила бошланди. Бу эса ҳар бир педагог зиммасига қуйидаги, асосий талабларни — таълим бериш, тарбиялай олиш ва таълим олувчининг билимларини ҳолисона баҳолай билиш, қолаверса, назорат қила олиш маҳоратини ривожлантириш вазифасини юклайди.

Демак, янги аср ўқитувчи-педагоги ушбуларни бажариш ҳамда таълим-тарбия жараёнига бўлган янги қарашларини шакллантириш учун қуйидаги хислатларга эга бўлиши керак.

Биринчидан, у ўз фаолиятида қобилиятли, замонавий, илмий ва маданий

табга, дарсга боришга шонилмайди, хоҳламайди? Нима учун ўқитувчининг дарс ўтмаслигини маъқул кўради? Нима учун аксарият дарсликларимиз зерикарли? Менимча, бу муаммоларнинг барчасига ўқитувчи барҳам бера олиши мумкин. Чунки ҳозирги ўқув жараёнида ҳам дарсда ўқитувчи бош фигура. У фақат ахборот бериш, тезроқ ўқитиш билан овора. Ўқувчи пассив эшитувчи, қулоқ солувчигина бўлиб қолмоқда. Маълумки, ўқувчиларнинг янгиликларни қабул қилиш даражалари ҳар хил, хоҳиш истаклари турлича. Бу уларнинг ўқув жараёнидаги масъулиятини, жавобгарлик ҳиссини сусайтиради.

Демак, ўқувчи мустақил фикр юритиш, мулоҳаза қилиш, хулоса чиқаришдан йироқда. Унда нима қили-

лаш", "тур", "Брейн-ринг" усуллари қўлланганда ўқувчилар ўқитувчи билан бирга тенг фаолият кўрсатадилар. Агар ўқувчи ўз-ўзини ўқитса, бола-болани якка тартибда ўргатса, ўқув материалнинг 90%ни ўзлаштиради.

Мен ўз дарсларимда таълимнинг интерактив усуллари билан бири "кичик гуруҳларда ишлаш" технологиясидан фойдаланиб олиб боришимга ҳаракат қиламан.

ЎҚУВЧИНИНГИЗ ДАРСГА ҚИЗИҚСИН ДЕСАНГИЗ

тараққиётнинг моҳиятини чуқур тушуна билиши, дунё ва инсон ҳақидаги билимлар тизимини чуқур ва кенг нуқтаи назардан англаши, қолаверса, ЭҲМ ва бошқа ўқитиш техник воситаларидан таълим жараёнида фойдалана олиши лозим. Шунингдек, миллий маданият ва умумийсоний қадриятларни мукаммал эгаллаши, маънавий баркамол, диний илмлардан ҳам хабардор, эътиқодли, фуқаролик, ватанпарварлик бурчини ҳис қилиши, асосийси, миллий истиқлол ғояси ва миллий мафкура ҳамда бугунги иқтисодий ислохотлар моҳиятини тўла тушуниб етган бўлиши лозим.

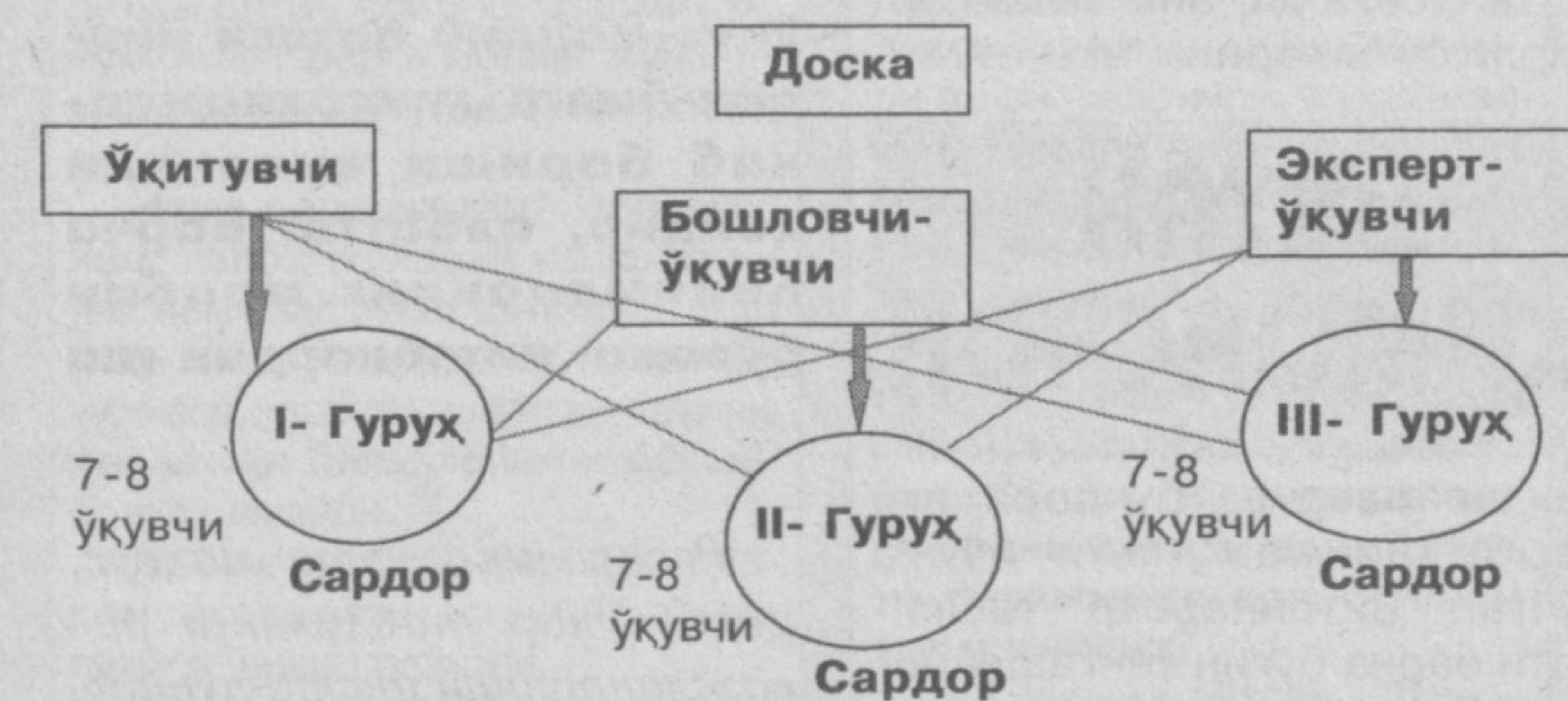
Агар ўқитувчи мазкур талабга жавоб беролмаса, гарчанд дарсликларимиз, таълимнинг мазмуни қанчалик пишиқ ҳамда янги педагогик технологиялар назарий ҳамда амалий ишлаб чиқилмасин, эски қолипдан чиқмай дарс ўтилса, муваффақиятга эришиб бўлмайди. Ахир, мазмун ва мақсад янгиланган жойда эскича иш юритиш самара бермаслиги тайин. Нима учун ўқувчи эрта билан туриб мак-

ши керак? Дарс жараёнида, таълим-тарбияда ўқувчи асосий ҳаракатлантирувчи куч, таълим жараёни субъекти бўлиши керак, яъни ўқиш, ўрганиш, мутолаа қилиш ўқувчи зиммасига ўтиши лозим. Ўқитувчи эса, ўқитишдан ўқишни ўргатишга, билим беришдан ўқувчиларнинг билимларини мустақил эгаллашларига кўмаклашиши зарур. Ҳар бир дарс учун қуйидагича маърифий, маънавий ва ривожлантирувчи, яъни бири-бири билан узвий алоқада бўлган учёклама мақсадлар қўйилади. Дарсни ташкил қилиш шакли, унинг қатнашчиларининг ўзаро алоқаларига боғлиқ бўлиб, у мақсадларга, ўқув материали хусусиятларига, таълим усуллари ва ўқув имкониятларига боғлиқ. Бунга эришиш учун ўқитувчи ўқувчилари билан биргаликда ҳаракат қиладилар. Асосийси, педагогик ҳамкорлик муҳим аҳамият касб этади.

Айниқса, ўқитишга франсузча, интерфаол дарс усуллари, америкача "Ақлий ҳужум", шарқона-машварат, кенгаши, "кичик гуруҳларда иш-

Мақсади: Ўқувчи кичик гуруҳларда ишлаганда, дарсда фаол иштирок этиш ҳуқуқига, бошловчи ролида бўлишга, бир-биридан ўрганишга ва турли нуқтаи-назарларни қадрлаш имкониятига эга бўладилар.

"Кичик гуруҳларда ишлаш" ўйини тавсиф схемаси

Қўллаш усули:

1. Фаолият йўналиши аниқланади. Муаммодан бир-бирига боғлиқ бўлган масалалар белгиланади.
2. Керакли асос яратилади. Ўқувчилар мазкур мавзу ҳақида кўпроқ тушунчага эга бўлишлари керак.
3. Гуруҳлар белгиланади.

дагогик технологияларни амалиётга зудлик билан татбиқ этишдан иборат. Бунда авторитар педагогикадан воз кечиш, ҳамкорлик педагогикасига ўтишимиз керак бўлади.

**М. БЕГМАТОВА,
О. ЖҲРАЕВА,
А. Зоҳирий номли Кўқон педагогика билим юрти ўқитувчилари**

Ўқувчилар 7-8 кишидан қилиб бўлинади.

4. Аниқ кўрсатма берилади: (мустақил иш, кроссворд, тест) тузиш.

5. Бошловчи-ўқувчи олдидан тайинланади. Ўтилган мавзу ёки бўлим бўйича мустақил, ўз устида ишлаб, саволлар тузиб келади, кроссворд, тест жавобларини баҳолайди.

6. Эксперт ёки ёрдамчи — "ассистент" ўқувчилар тайинланади, улар ўйинни олиб боришда ёрдам берадилар, жавобларни баҳолаб, таҳлил қилиб берадилар.

7. Гуруҳлардан сардорлар сайланади. Сардор — ҳушёр шахс, ўз гуруҳи учун ўйин қоидаларини бузмаган ҳолда жон куйдиради.

8. Ўқитувчи томонидан эса жараён қўллаб-қувватланиб ва йўналтириб турилади. У ўйинни назорат қилиб туради уни якунлаб, ўқувчиларнинг умумий балани эълон қилади. Сўнгра муҳокама қилинади.

9. Доскага 3та гуруҳга бўлинган ўқувчилар фамилияси ёзиб қўйилади, дарс мақсади бўйича максимал баллар кўрсатилган бўлади, режа бўйича тўпланган ҳар бир балл ўқувчи фамилияси қаршисига ёзилиб борилади.

Бугунги кунда олиб борилаётган туб ислохотларнинг бош мақсади янги пе-

АМАЛИЁТДАГИ ТАЛАБА

Хар бир инсон ўзи орзу қилган ва танлаган касбининг эгаси бўлиши учун ўша соҳа мутахассисларини тайёрловчи ўрта махсус, касб-хунар таълими ва кейинчалик олиёй ўқув юртига кириб тахсил олиши ҳеч кимга сир эмас. Албатта, ана шу даврда талаба назарий билимлар дастурини ўзлаштириш билан бирга ўқув, ишлаб чиқариш ҳамда дипломолди амалиётларини ҳам ўтайди. Бу жараёнга қанчалик катта эътибор қаратилса, етук малакали кадрлар тайёрлашда шунчалик ижобий натижаларга эришилади. Шундай экан, жойларда бу масала қай даражада ҳал этилмоқда? Талабаларнинг амалиёт ўташлари учун халқ хўжалигининг тегишли жабҳаларида қандай шароитлар яратилган? Улар бундан қониқиш ҳосил қиладиларми? Юқоридаги саволлар бизни Давлатобод энгил sanoat касб-хунар коллежи томон етаклади.

Айни пайтда коллежда талабаларга молия, бухгалтерия ҳисоби, тўқимачилик sanoati жиҳозларига техник хизмат кўрсатиш ва таъмирлаш, кенг халқ истеъмол буюмларини моделлаштириш ва конструкциялаш, тикувчилик ишлари, электрон ҳисоблаш машиналари ва компьютер тармоқларини ўрнатиш ва созлаш каби 6 хил мутахассислик бўйича сабоқ берилмоқда. Талабаларнинг устозлардан олган билимларини ўтаётган амалиётлари давомида тўла намоён эта

олаётганликлари корхона мутахассисларининг уларга юксак ишонч билдиришларига сабаб бўлмоқда.

— Бизнинг ёш энгил sanoatчиларимиз ўз амалиётларини «Намангантекстил», «Наманганатлас», «Намангантўқима» каби sanoat корхоналари ҳамда «Аснамтекстил», «Косонсой-Текмен» ўзбек-турк кўшма корхоналарида ўтамоқдалар, — дейди коллеж раҳбари Козимжон Мирдаев. — Келгусида уларни мутахассислигига қараб сўров хати асосида вило-

қулай шароитларни яратиб бермаслик мумкин эмас, — дейди мамнуният билан жамият раиси Абдурашид Убайдуллаев.

Сухбатимизни коллеж талабаси Олимжон Боқиев давом эттирди:

— Ҳақиқатдан ҳам, бизнинг тўлақонли амалиёт ўташимиз учун «Намангантекстил»да барча шароитлар мавжуд. Бу ерда биз йўналишимиздан келиб чиқиб тўқимачилик дастгоҳларини ишлатиш ва таъмирлашни, компьютер билан ишлашни, энгил sanoat корхоналарида ҳисоб-китоб ишларини юритиш, корхона бюджети маблағларини тақсимлаш каби ишларни ўргандик. Бунинг учун биз, аввало, жамият раҳбарияти, қолаверса, кадрлар билан ишлаш бўлими мутахассиси Олияхон Мирзаабдуллаева, коллежимиз амалиёт раҳбари Мирзакарим Пўлатов ва Мастура Хўжаева, Мухаммаджон Ғойназаров, Ғанижон Абдуллаев каби устозларга ўз миннатдорчилигимизни билдираимиз.

Бундай қулайликларни юқорида номи тилга олинган бошқа корхоналарда ҳам кузатиш мумкин. Хуллас, талабалар қаерда амалиёт ўташса у ердаги масъул шахслар ҳамда устозларнинг малакали кадрлар бўлиб етишишлари учун барча имкониятларни ишга солмоқдалар.

Хуршид СУЛТОНОВ

Швециянинг «Оперейшен Мерси» инсонпарварлик ташкилоти билан Хива туман халқ таълими бўлими ўртасидаги ҳамкорлик, мана, уч йилдирки, давом этиб келмоқда. Унга 1999 йилда Хива шаҳридаги 9-ўрта мактабида ногирон болалар махсус интеграция синфи ташкил қилиш орқали тамал тоши қўйилган эди. «Оперейшен Мерси»нинг Ўзбекистондаги директори Лукас Бертил ва унинг ёрдамчиси, физиотерапевт ҳамшира Андрея Богт хоним ташаббуси ва халқ

лот ва корхоналарнинг вакиллари қатнашиб, болажонларга ҳиммат, саховат кўрсатаётганликлари қувонарли ҳолдир. Туман ва шаҳар ҳокимлиги, «Наврўз» хайрия жамғармаси, «Жанубгаз» қурилиш трести, «Қизил ярим ой» жамияти ва ота-оналарнинг бевоқифа кўмаги ўқувчиларнинг таълим олиш шароитлари қундан-қунга яхшиланишига имкон туғдираёттир.

Андрея Богт хонимнинг муолажалари ва ўқитувчиларнинг саёй-

НОГИРОН БОЛАЛАР УЎҚУВ ҚУЛАЙЛИК

таълими бўлимининг ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис маркази дифектолог Султонпоиша Қўшжонованинг жонқуярлиги натижасида ташкил топилган 5 нафар қиз ва 5 нафар ўғил бола ўқийди.

Хива шаҳар ва туманининг турли ҳудудларида истиқомат қилувчи мазкур ўқувчилар ДЦП (болаликдан мия фалажи) ва полиомиелит касалликларига чалинганлар. Шунингдек, эрта-лаб махсус машинада мактабга олиб келиниб, машғулотлар тугагач, тушдан кейин уйлари-га элтиб қўйилади.

Ўтган ўқув йиллари давомида синфда ташкил этилган кўплаб ўйинлар, байрам кечалари, хайрия тадбирларида турли ташки-

ҳаракатлари натижасида вақт ўтгани сайин ногирон болаларнинг соғлиги яхшиланиб, билим доираси кенгайиб бормоқда. Айримлари ҳассага таяниб юра оладиган, баъзилари бир ҳассада юрадиган, рабон ўқийдиган ва ёзадиган бўлишди. Айниқса, уларни 5-синфга борганда соғлом болалар сафига қўйиш тарбиячи ва ўқитувчиларнинг эзгу мақсадига айланган.

Бундан ташқари, «Оперейшен Мерси» кўмагида 2000 йилда Хивадаги 4-, 2001 йилда эса 6-мактабда янги интеграция синфлари очилди. Келгусида ногирон болалар учун «Соғломлаштириш маркази» ташкил этиш кўзланмоқда.

Бахтиёр МАХМУДОВ,
Хоразм вилояти

Tanlov

Ўсиб келаётган ёш авлодни ва Куролли Кучлар шахсий таркибини ҳарбий ватанпарварлик руҳида тарбиялаш мақсадида яратилган асарларни оммавийлаштириш, уларни яратиш ишига ижодкорлар ва санъат намояндларини жалб этиш мақсадида Мудофаа вазирлиги ва Мудофага кўмаклашувчи «Ватанпарвар» ташкилотининг «Ватан ҳимоясида» номли танлови бўлиб ўтди.

Танловга ҳарбий ватанпарварлик ғояларини акс эттир-

ВАТАН ҲИМОЯСИДА

ган асарлар ва бу борадаги тарбияни намунали йўлга қўйган «Ватанпарвар» ташкилоти барча бўғин кенгашларининг раислари, шунингдек, ҳарбий қисмларда жамоатчилик ишларини яхши олиб бораётган ҳарбий хизматчиларнинг номзодлари қўйилди. Улар томонидан тақдим этилган асарлар ва иш фаолиятлари ҳақамлар ҳайъати томонидан синчиклаб ўрганиб чиқилди ва ғолиблар аниқланди.

Ғолибларни тантанали тақдирлаш маросими Марказий офицерлар саройида бўлиб ўтди.

Н.ХОЛМЕТОВА

ИНСТИТУТДАГИ ИЖОБИЙ ЎЗГАРИШЛАР

Қаерда шарт-шароит яхши бўлса, шубҳасиз, таълим жараёни ҳам пухта, мазмунли кечади. Ажиниёз номидаги Нукус Давлат педагогика институтини қайта ташкил қилинганига 10 йилдан ошмоқда. Уни мустақиллик меваси дейиш ҳам мумкин. Педагогика институтининг ўқув-моддий базаси йилдан-йилга мустаҳкамланиб бориши қувончли ҳолдир, албатта. Барча билимларнинг манбаи бўлмиш китоблардан гап

бошласак, қувонарли ҳолатга дуч келамиз. Илм даргоҳининг китоб фонди 80 мингдан ошади, компьютерлар сони 136 тага етди ёки 12 та компьютар синфи мавжуд. Айниқса, институт ўқув-ахборот базасининг халқаро интернет тармоғига уланиши ҳамда кичик босмаҳонанинг очилиши имкониятлар уфқини янада кенгайтириб юборди. Институтда таълим бе-

ришнинг техник воситалари етарли.

Бундан ташқари 120 ўринлик «Алпомиш» спорт-соғломлаштириш

Оромоғи, 175 гек-

тарлик тажриба ўтказиш майдони, ботаника боғи, сабзавот-полиэкинлари участкаси ҳам борки, ёрдамчи имкониятлар жамоа аъзоларининг моддий манфаатдорлигини оширяпти.

Янги йилда институт-

нинг ўқув-моддий базаси янада мустаҳкамланди. 1998 йилда қурила бошланган 2800 ўринли янги ўқув биносининг бир қисми фойдаланишга топширилди. Бу янги иморатни бунёд қилиш учун 600 миллион сўмлик иш ҳажми бажарилди. Янги бинода барча қулай шароитлар яратиб берилганлиги институт талабалари ва педагогик жамоаси учун ажойиб янги йил совғаси бўлди.

Ғолиб ЁҚУБОВ,
«Маърифат» муҳбири

НОАНАВЎЙ ШАКЛДАГИ МАШҒУЛОТЛАР

Эътиборли жиҳати шуки, ўқув ва амалий машғулотлар мутлақо ноанавий шаклда олиб борилди.

Дарслар модули тизимда ташкил этилиб, тингловчилар гуруҳ ва кичик гуруҳларга бўлинди, ҳар бир гуруҳ курс лойиҳасини яратиш устида иш олиб борди. Машғулот-

ларда замонавий педагогик технологиялар асосида дарс ўтиш услублари кенг таҳлил этилди. Курс охирида эса ҳар бир иштирокчи ўзи яратган лойиҳани ҳимоя қилди. Бу лойиҳалар белгиланган қатъий тартиб асосида баҳола-ниб, тингловчиларнинг касбий малакалари муҳокама қилин-

ди. Шунингдек, тингловчиларда ўқув жараёнини замонавий таълим технологиялари асосида лойиҳалаштириш, методик хонани жиҳозлаш ҳақида тўлиқ тасаввурлар ҳосил қилинди.

Ўйлаймизки, қизгин мунозаралар ва фикр алмашиш билан ўтган ушбу бир ойлик машғулотлар барча учун самарали бўлди.

Насиба ОТАБОЕВА,
Андижон шаҳар
автомобилсозлик касб-хунар
коллежи услубчиси

Шукур Холмирзаевнинг адабиётга кириб келганига қирқ йилдан ошди.

Адиб 1940 йили Бойсунда таваллуд топган. Мактабда ўқиб юрган пайтлардаёқ тиришқоқлиги ва ташкилотчилиги билан кўпчилиكنинг эътиборини қозонган. Илк асарини ҳам ўқувчилик кезларида ёзган. "Хатарли сўқмоқ" деб номланган бу ҳикоя туман газетасида эълон қилинган.

Шукур Холмирзаев талабалик йилларида ёзган "Оқ отлик", "Тўлқинлар" каби асарлари билан китобхонлар тилига тушди. Айниқса, бу қиссалари машҳур ёзувчи Абдулла Қаҳҳор эътиборига сазовор бўлган. Шундан кейинги йилларда адибнинг "Сўнгги бекат", "Қил кўприк", "Йўловчи", "Олабўжи", "Динозавр" номли романлари эълон қилинди, "Қора камар" ва "Зиёфат" пьесалари мамлакатимиз театрлари сахналарида муваффақият билан ўйнади.

Шукур Холмирзаев ижодининг алоҳида хусусияти шундаки, адиб ўзбек миллий ҳикоячилиги санъатини устоз Абдулла Қаҳҳордан кейин янги юқори босқичга кўтарди. "Бодом қишда гуллади" номли китобига ёзувчининг чорак аср мобайнида яратган энг сара ҳикоялари жамланган.

Қуйида Сизнинг эътиборингизга муҳбиримизнинг Ўзбекистон халқ ёзувчиси, таниқли адиб Шукур Холмирзаев билан суҳбатини ҳавола этаёмиз.

— 60-йилларда, мактабда ўқиб юрган пайтларимизда, Сизнинг "Ўн саккизга кирмаган ким бор?" номли қиссангиз китоб бўлиб чиққан эди. Бу китоб ўша кезлар бизнинг доимий ҳамроҳимизга айланган эди. Биз ўзимизни қисса қаҳрамонларидай тутишга, уларга таклид қилишга уринардик. Сўрамоқчи бўлганим, ана шу асарингиз таржимаи ҳолингизга, болалик, ўқувчилик йилларингизга қай даражада алоқадор?

— Жуда ҳам алоқадор. Қандай дейсизми? Чунки одам ўздан узоқ кетмайди. Айниқса, ўша пайтларда мен ёш бола эдим, йигирма икки, йигирма уч ёшда эдим ана шу қисса чиққанда. Асаримнинг ютуғи ҳам, ундаги камчиликлар ҳам ўша пайтдаги маҳорат, дейлик, тажрибасизликлар билан боғлиқ, албатта. Бироқ ёзганларимга ўша пайтда эътибор беришиб, хурмат қилишиб, мени ёзувчилар уюшмасига қабул қилиб олишди. Бугун бу инсонларни миннатдор бўлиб эслайман, раҳмат дейман ўшаларга — эътиборлари, меҳри учун.

Аммо ўша қиссадаги воқеаларнинг маълум қисми, ҳақиқатан ҳам, ҳаётимда бўлиб ўтган. Бу воқеаларнинг ҳаммасини мен айтолмайман, очиги, уяламан, ноқулай.

Энди, у замонларда адабиётнинг бош мавзуси Инсон эканини тушунишмасдик. Бош мавзу — мафкура, деб қараларди, ҳар қандай асарга шу мезон билан ёндашилди. Ваҳоланки, бизнинг мумтоз адабиётимизда асрлар юзага келишига омил бўлади. Адабиётимизда, шубҳасиз, оддий ҳикоялардан кўра, ҳикоятлар, ривоятлар устун келади. Адабиётимиз "Чор дарвеш", Саъдийнинг "Гулистон", "Бўстон" ва бошқа классикларимизнинг йўлини давом эттирадиган адабиёт бўлади.

— Ҳар қандай инсон, касб-кори, ҳаётдаги мавқеамартабасидан қатъи назар, болалигини, ўқувчилик даврини энтикиб, баъзан армон билан эслайди. Қўлига қалам бериб ёзишни, китоб ўқишни ўргатган муаллимларини миннатдор бўлиб хотирлайди. Сизнинг такди-

рингизда мана шу давр қандай из қолдирган?

— Бу борада мен жуда омадли одам эканман. Биринчи синфда ниҳоятда меҳрибон, билимдон Маъмура опа Тилакова деган аёлнинг қўлида ўқий бошлаганман. Умуман, мен мактабда иложи борица яхши ўқишга уринардим. Иккинчи синфга ўтганимда мени синфбоши қилиб сайлаб қўйишди. "Шу боладан келажакда яхши раҳбар чиқади!" дейишарди. Мен ҳам "қатта бўларканман" деб, эрта, тонг отмасдан туриб, молларни подага қўшиб, мактабнинг ёнига келиб кутиб ўти-

Шукур ХОЛМИРЗАЕВ:

ҲАЁТ ЙЎЛИМИЗНИ ЁРИТГУВЧИ ЧИРОҚ

рардим — қачон мактаб очилар экан, деб.

Ўша вақтларда, билсангиз, фақат ўқитувчилар чиройли кийинишарди. Ким чиройли кийиниб ўтса, "Ассалому алайкум, муаллим!" дер эдик. У одам "Салом" деб ўтиб кетарди. Ўша Маъмура опа Тилакова бўлса, тўхтаб, юзида, кўзида меҳр билан астойдил алик олар, ҳол сўрарди. Баъзан ийманиб ерга қарасак, баъзида саволларига қисиниб-қимтиниб жавоб қилардик.

Энди ўйласан, Маъмура опадай ўқитувчиларим чиндан улғ инсонлар бўлишган экан. Мен уларнинг қўлида фақат хат-саводимни чиқарганман, дея олмайман. Умуман, ўқувчилик йилларим, мен учун чинакам тарбия, ибрат мактаби бўлган эди.

Бешинчи синфда ўқиб юганимизда Холмуҳаммад Қулнӣёзов деган муаллимимиз ёш шоирлар тўғарагини ташкил қилган эди. Мен ҳам шу тўғаракка қатнай бошладим. Бир нималар ёзиб-чизиб юраман, ўзимча. Шу сабаб бўлибми, муаллимимиз мени ёқтириб қолди: "Сендан шоир чиқади", деди бир куни. "Ёзганларингни юборавер "Гулхан"га", деди. Мен ҳам иккилашиб ўтирмай, машқларимни "Гулхан" журнаliga жўнатдим. Орадан кўп ўтмай журналдан, Носир Фозиловдан хат олдим. Қувонганимни кўрсангиз!.. Хатни ўқидим, унда: сендан одам чиқади, деган гап бор эди. Шу хатни

Меҳмонхона

мен университетга ўқишга кирганимдан кейин Носир Фозиловнинг қўлига бердим.

— Чиндан, устоз отадан улғ деган гапда жуда катта ҳикмат бор. Талабалик йилларингиз Сизнинг ҳаётингизда фақат илм олиш, ўқиш даври эмас, жўшқин ижодий изланишларга берилган йиллар бўлган. Бу даврда ҳам устоз шоғирдик бобида омадингиз чопиб, ишларингиз юришган бўлса керак...

— Университетнинг биринчи курсида ўқиб юганимда домла Матёқуб Қўшжонов тўғарагига қатнардим. Бу тўғарак машғулотларига аксарият ўша пайтдаги ёш шоирлар келарди, Эркин ака, Абдуллажон қатнашарди. Уларнинг орасида битта мен прозаик эдим.

ҳам шунга ўхшаш ҳолат бўлган эди.

Айтмоқчиманки, мен устозларимдан фақат адабиётдангина сабоқ олмаганман. Мўлжални қандай олишни ҳам ўрганганман. Мен доим орзу қиламанки, Матёқуб аканинг бирор-бир тадбирларида бўлиб, кўнглимнинг тубида асраб юрган, у кишига аталган, энг қимматли туйғуларимни изҳор этсам, дейман. Негаки, мен бу инсонни тенгсиз мураббий, самимий инсон, улғ устоз, деб биламан. Шундай муаллимларга учраштиргани, улар билан таништиргани учун ҳам тақдиримдан ҳеч нолимайман. Ахир, муаллимлар — киши ҳаёти йўлини ёритиб турувчи чироклардир.

Биласиз, уруш пайти Қўшжонов домла снайпер бўлганлар. Бу одамни душманлар оломган. Уларнинг кўпчилигини ер тишлатган домла. Бир сўз билан айтганда, Матёқуб ака — мўлжалини урган одам! Мен ана шундай одамларнинг шоғирдиман.

— Албатта, ўз касбининг фидойиси бўлган устозларнинг меҳнати бесамар кетмайди. Бунга Сиздай адибнинг юзага чиққанингиз, баркамол ижодингиз ҳам далилдир. Шундай эмасми?

— Яхши эслайман ҳозир ҳам, мактабда ўқиб юганимда Хуррам Холиқов деган адабиёт ўқитувчиси бир иш қилган. У киши шоир Усмон Азимнинг тоғаси бўлади. Мен шу кишига биринчи ёзган ҳикоямни ўқишга берганман. Хуррам ака ҳикояни ўқиб, менга айтмай, уни туман газетасига ўзи олиб бориб берган, ўзи суриштирган, қизиққан. Хўш, у кишининг шундан бошқа ташвиши бўлма-

ўзига яраша сабаблари бор. Шундай сабаблардан бири илмий-техника тараққиёти билан боғлиқ, телевидение, видео деймиз... Бугунги кунда бу ахборот воситаларининг китоб билан рақобати аён кўриниб турибди. Вақтни "ўғирлаш" борасида бу воситаларнинг имкониятлари кўпроқ, албатта. Сиз яна қандай сабаблар бор, деб ўйлайсиз? Ёшларда китобхонликка иштиёқ уйғотиш учун нималар қилиш керак?

— Ўзимизнинг оддий бир миллий мусиқамизни тинглаганимда тасаввуримда минг бир оламлар пайдо бўлади. Ва мана шу оламлар ичида менинг ўзимнинг олашим бўлади. Уйингизда миллий куй-қўшиқлар янграб турса, шунинг ўзи ҳам миллий ҳис-туйғуни парваришлаб ўстиради. Бироқ мен шовқин-суронли, олатасир ўйинларга қоришган куйдан, қўшиқдан завқ ололмайман, бундай "санъат"нинг "тарбия"сига ҳам шубҳа билан қарайман.

Очигини айтсам, телевизор, радио, видео болани чалғитади. Бу воситаларнинг хизматини инкор этмаган ҳолда ишонч билан айта оламан: китоб чалғитмайди. Нега? Кино, видео кўрганда киши оддий томошабинга айланади, воқеаларни кўради, кузатади, эшитади. Китоб ўқиш жараёни эса бундан бутунлай фарқ қилади. Сиз асарни ўқиш билан бирга ўзинингизнинг "кино"ингизни ярата-сиз. Ҳис-туйғу, эҳтирос, тафаккур, мушоҳада узлуксиз давом этади. Сиз воқеаларни, ҳолатларни, манзараларни шунчаки кўриб, томоша қилиб қолмай-сиз, уларнинг ичида бўласиз, миянгизда, руҳият, кайфиятингизда уларнинг таъсири, таҳлили ўз-ўзидан кечаверади. Бундай теран баҳрамандликни киши кино, на бошқа бирор-бир санъат туридан ола билди. Фақат китоб, адабиёт ана шундай имкониятга эга. Бугун кўп ўқтириладиган эркин фикр юритиш қобилиятини шакллантириш, мустақил фикрлашга ўргатиш, ўз фикри, дунёқарошига эга бўлиш — бу вазифаларнинг ҳаммаси китобхонликни эгаллаш орқалигина тўла амалга ошиши мумкин.

Нима дейсиз, китоб ўқиш — бу меҳнат, ахир. Чарчайсиз, ёқмайди, баъзан зерикасиз, гоҳида кўзингиз толади. Бу каби "ялқовлик"лар болаларгагина хос эмас. Кунт билан китоб мутолаа этиш характерни, худди тошни ўйиб ҳайкал ясагандай, шакллантиради. Бу узоқ давом этадиган, қийин, мароқли ва энг ишончли, мукамал йўл. Муаллимлар болаларни мана шу ишга одатланишларига ёрдам берсалар, бунинг савоби жуда улғ бўлади.

— "Динозавр" романингиз "Ёшлик" журналичада эълон қилинганига икки-уч йил бўлди. Бу романинг биринчи китоби эди. Асарнинг давомини қачон эълон қилмоқчисиз?

— Очигини айтсам, "Динозавр"ни мен ўзимнинг ишонган боғим, суянган тоғим, деб ҳисоблайман.

Романинг иккинчи китобини битирдим, ҳозир учинчи китобини ёзаялман. Насиб этса, ҳаммасини яхлит ҳолда чоп эттирмоқчиман.

— "Маърифат"чиларга, муаллимларга қандай тилақларингиз бор?

— Мен ўзимга неки тилаган бўлсам, уларга ҳам шуни тилайман.

Аҳмад ОТАБОЕВ
суҳбатлашди.

МАЛАКА ОШИРИШДА СИФАТ БОСҚИЧИ

Миллий дастурни рўйбга чиқаришнинг иккинчи босқичида таълим муассасаларини махсус тайёрланган малакали педагог кадрлар билан таъминлаш кўзда тутилди. Шу билан бир вақтда уларни учинчи босқич масалаларини ҳал қилишга қодир қилиб тайёрлаш пойдевори ҳам яратилиши керак.

Ўзбекистон Миллий университети қошидаги Олий педагогика институтида олий ва ўрта махсус ўқув юртлиари педагоглари, раҳбар ходимлари малакасини ошириш ва қайта тайёрлашни такомиллаштиришга, иш сифатини оширишга эътибор кучайтирилди. Охириги 5 йилда 4672 нафар олий ўқув юртлиари педагоглари, 398 нафар кафедра мударлари ва 37 нафар факультет деканлари малака ошириш курсларини тугатишди.

ОПИ ҳамда ЎЗМУ кафедра ва бўлимларида педагоглар касбий билим ва кўникмаларини чуқурлаштириш, янгилаш учун муайян шароитлар яратилган. Тингловчилар учун замонавий ўқув-информацион марказ, маънавият ва маърифат маркази, табиий фанлар факультетлари, кафедралари, лабораторияларида мураккаб ускуна ва жиҳозлардан фойдаланиш имкониятлари мавжуд.

ОПИда 26 та умуммаърифий фан бўйича олий ва ўрта махсус ўқув юртлиари педагоглари малакасини ошириш режалари ва дастурлари тузилиб, такомиллаштирилди, янгиланди. Бу ҳужжатлар Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги ҳузурдаги малака оширишни мувофиқлаштирувчи кенгашда тасдиқланган.

Олий ўқув юртлиари ижтимоий-сиёсий, иқтисодиёт назарияси ва гуманитар фанлари профессор-ўқитувчиларини қайта тайёрлаш, малака ошириш дастурлари тубдан ўзгартирилмоқда. 2001 йилда "Миллий истиқлол вояси: асосий тушунча ва тамойиллар" фани бўйича 420 нафар педагоглар, кафедра мударлари махсус курсни ўташди. Бу курс машғулотларини ўтишда юқори малакали олимлар, мутахассислар иштирок этишди. Ўзбекистон янги тарихини олий ва ўрта махсус ўқув юртлиарида чуқур ўрга-

ниш, фалсафага янги ёндашиш масалаларига доир, ўзбек миллий уйғониш адабиётини ўрганиш муаммолари ва бошқа долзарб, янги методологияга тегишли мавзуларга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бунда Президент И.Каримов асарларини, маъруза ва нутқларини чуқур ўрганиш, ўқув-тарбиявий, илмий ва методик ишга фаол фойдаланиш ҳал қилувчи аҳамият касб этмоқда.

Академик лицей, касб-ҳунар коллежларида ижтимоий, иқтисодий, гуманитар фанлар ўқитувчилари малакасини ошириш ва қайта тайёрлашга алоҳида эътибор берилмоқда. Президентимиз И.Каримовнинг асарлари, маъруза-нутқларида ёритилган илмий-назарий ва дастурий фикр, тавсиялар, "Тафаккур" журнали бош муҳаррири билан бўлган суҳбатлар, Ўзбекистон тарихини ўрганиш ва ўқитиш самарадорлигини оширишга доир вазифалар, тарихчи олимлар билан учрашув ва унда "Тарихий хотирасиз келажак йўқ" мавзусидаги суҳбат материаллари асосида қайта тайёрлаш ва малака ошириш тизимига ўзгартиришлар киртилди.

"Янги демократик жамият қуриш назарияси ва амалиёти", "Маънавият ва маърифат асослари", "Миллий истиқлол вояси ва мафкураси" фанлари, "Шахс ва жамият", "Давлат ва ҳуқуқ", "Ўзбекистон Конституцияси" курсларини чуқур ўрганишга катта эътибор берилмоқда. 2001-2002 ўқув йилида фақат "Шахс ва жамият", "Давлат ва ҳуқуқ" фанларини ўқитувчи 300 нафар ўқитувчи қайта тайёрлаш ва малака ошириш курсларини тугатишди.

Умуммаърифий фанларнинг замонавий мазмунини белгилашда, уларни ўқитиш методикасини такомиллаштиришда инновацион технологияларни ўқитиш ва малака ошириш жараёнига татбиқ қилиш ҳамда замонавий интеллектуал автоматлаштириш имкониятларидан келиб чиқиш ҳозирги даврнинг энг зарурий вазифасига айланди.

Институтимизда электрон дидактик материаллар базаси йиғилиб, машғулотларда намоён қилинмоқда, улардан муайян фанларни ўтишда фой-

даланиляпти. Дунёнинг етакчи олий ўқув юртлиари, хусусан, МДУ серверларидан олинган (факультетлар, кафедралар, фанлар, олимлар бўйича) маълумотлар тингловчиларга ҳавола қилинмоқда. Таълимни, алахусус, педагогик кадрлар малакасини ошириш ва уларни қайта тайёрлашни замонавий электрон ахборот маконига амалга ошириш, соҳада инновацион технологияларни қўллашнинг ҳам аудитори, ҳам мустақил, ҳам масофавий турларини қамраб олади. Ёшларни, айниқса, олий малакали мутахассисларни ахборотлар оқими кўпайган даврда яшашга тайёрлайди.

Педагог кадрлар малакасини оширишда компьютер техникасидан фойдаланиш бир неча қатламларни ўз ичига олади. Бугунги кунда ана шу жараённи тўлиқ шакллантириш устида изланылди.

Ҳозирда табиий-илмий ва аниқ фанлар бўйича олий ва ўрта махсус мактаб педагоглари малакасини оширишда "Фаннинг замонавий мазмуни ва уни ўқитиш методикаси масалалари" махсус курси билан бир қаторда "Фанни ўқитишда, электрон дидактик материаллардан фойдаланиш" курси дастури ишлаб чиқилди. Унда компьютердан фанга оид масалаларни ечишда фойдаланиш, Интернетга улашиб информатика, математика, география, биология, кимё, хорижий тиллар ва бошқа фундаментал фанлар бўйича янгиликлардан хабардор бўлиш назарда тутилмоқда.

Информатика фанини ўқитиш бўйича дастурий воситалар, мавжуд мультимедиа дастурлар таҳлили, ўзбек тилидаги воситалар, сунъий тафаккур тизимлари ёрдамида дастурлаштириш, нейрон-тўрли моделлар асосида турли масалаларни ечиш имкониятларига эга бўлишнинг керак. Бу фанни ўқитишга оид Интернет материаллари, ривожланган мамлакатлардаги дастурлар, қўлланмалар ва дарсликларни излаб топиш, махсус сайт, "Информатика и образование", "Мир ПК" ва бошқа журналларнинг электрон версияларини олиш, информатикага оид рефератлар, "Электрон ахборот макони — ELEMAK.FREENET.UZ" ва бошқа шу каби мавзуларни информатика фани педагоглари

гурӯҳида ташкил қилиш режалаштирилди. Математик-педагоглар гурӯҳларида эса масалаларни аналитик ечишнинг компьютер дастурий воситалари, "Матрицалар лабораторияси" да чизиқли алгебра масалаларини ечиш ва англаш, оддий ва хусусий ҳосилаларни дифференциал тенгламаларни ечиш, компьютер репетиторлари, математик журналлар, электрон китоблар, олимлар ва жамиятлар ҳақидаги Интернет сайтлари, "WINDOWS"нинг статистикасидан амалий фойдаланиш баён қилинади.

Биологияда фауна ва флорага таллуқли турли электрон қомуслар, табиатшуносликда, хусусан, генетикада математик моделлар ҳақида электрон дарслик, географияда кенг картографик имкониятларга эга компьютер атласлари ва бошқа кўпгина шу каби дидактик материаллардан фойдаланиш методикаси муҳокама қилинади.

Булардан ташқари, Интернет асослари бўйича Web-саҳифа кўринишидаги таҳдидот материаллари, давлат тилига ўгирилган ва хатоларни текширувчи WORD матн муҳаррири, "Морфологик идентификатор" тренажери ва бошқа дидактик компьютер дастурлари ҳамда режа ва дастурларнинг, керакли меъёрий ҳужжатларнинг электрон версиялари ишлаб чиқилган бўлиб, улар тингловчиларга дискеталарда ва Интернет орқали тарқатилмоқда.

Сайёр гурӯҳлар ташкил қилиш ҳам менимча, кадрлар малакасини ошириш ва қайта тайёрлашда сезиларли натижа бериши мумкин. Бу йил Жиззах педагогика институтига, Самарқанд қишлоқ хўжалик институтига, Қарши давлат университетида, Термиз давлат университетида ва бошқа ОўЮларига тажрибали профессорларимиз бориб, инновацион ва илғор педагогик технологиялар, психология ва бошқа фанлардан давра суҳбатлари ўтказишади.

Ш.ШАРОПОВ,
ЎЗМУ қошидаги ОПИ
директори, тарих фанлари
доктори, профессор

Яқинда Муқимий номидаги Қўқон Давлат педагогика институтида Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника Давлат қўмитаси ва ҚДПИ ҳамкорлигида "Замонавий педагогик технологияларни амалиётга татбиқ этишнинг назарий ва амалий масалалари" мавзусида республика илмий-амалий конференцияси бўлиб ўтди. Конференциянинг асосий мақсади мамлакатимизда "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури"нинг II-босқичи ва барча турдаги таълим муассасаларида янги педагогик технологияларни кенг жорий этишдан иборат.

Конференцияни

ҚДПИ ректори И.Каримов ўз кириш сўзи билан очиб, барча иштирокчиларни ушбу конференция билан табриклади.

— Янги, замонавий педагогик технологияларнинг мамлакатимиз

авлодни "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури" ва янги педтехнология асосида тарбиялаш бу уларнинг келажига бўлган катта эътибордир.

Шунингдек, конференцияда Фаргона ви-

давом эттирди. Учта шўъбага бўлинган давра суҳбатида ЎЗМУ, ТДПУ, ҚДПИ, РТМ, ЎЗРХТВ, ФарДУ, А.Авлоний номидаги ХТХҚТМОМИ ва бошқа бир қатор таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари, олимлари ва илмий тадқиқотчилари ўз маърузалари билан ўртоқлашишди. Шўбалар йиғилишларида замонавий педагогик технологияни амалиётга татбиқ этишнинг педагогик психологик ва услубий масалалари, ижтимоий-гуманитар фанларни ўқитишда замонавий технология масалалари каби мавзулар атрофича муҳокама этилди.

МУХБИРИМИЗ

**КАДРЛАР
СИФАТИГА
МУҲИМ
ЭЪТИБОР**

таълим соҳасида кенг қўлланилиши, албатта, узининг ижобий самарасини беради,— деди конференция раиси, ЎЗРХТВ биринчи ўринбосари Р.Аҳлиддинов, — камол топаётган ёш

лояти ҳокимининг ижтимоий масалалар бўйича муовини Х.Каримов иштирок этиб, нутқ сўзлади.

Шундан сўнг конференция ўз ишини шўбаларга бўлиниб

ТАЛАБА — ЮЛҒИЧ

Баъзан шундай талабалар ҳам учраб турарканки улар ўқишни эмас, балки юлишни машқ қилар эканлар. Бўлмаса, Тошкент Давлат иқтисодиёт университетининг 4 босқич талабаси Ш.Камолов (исми-шарифларини андак ўзгартирдик) уятдан ер чизиб қора курсида ўтирмаган бўларди.

Хуллас, бу талаба дўкондор эмаски бировнинг ҳақидан юлса, ёки бирор каттароқ мансаби ҳам йўқки лавозимини суиистеъмол қилиб қўл остидагиларнинг ризқи га шерик бўлса... Бизнинг Ma'rifatsiz kishilar марказимизга тушган ҳа- у Юнусонинг 4-мавзесидаги 77-уйнинг олдида Мирзо Улуғбек тумани Ғалабанинг 40 йиллиги мавзесида яшовчи 60 ёшли аёлнинг бўйнидаги тилла занжирини юлиб қочган.

Хуллас, 1941 йилда туғилган фуқаро А.Ткачеванинг тилла занжирини ўғирлаган бу йигитчанинг билибми-билмайми қилган иши ёмон бўлди. Ахир бу оддийгина юлиб қочиш ўйини эмас, балки қонун тилида жиноят — танлончилик жинояти ҳисобланади.

Шухрат РЎЗИЕВ,
Республика ИИБ Матбуот
маркази катта инспектори

Кармана қишлоқ хўжалик касб-хунар коллежи туманда мазкур йўналишдаги билим юртларининг тўнғичларидан ҳисобланади. Айтиш мумкин, ушбу касб-хунар коллежида қишлоқ хўжалик машиналаридан фойдаланиш ва уларга техник хизмат кўрсатиш, гидромелиоратив машина-ускуналари билан фойдаланиш ва уларга хизмат кўрсатиш, ўсимликлардан фойдаланиш ва уларга хизмат кўрсатиш, ёруриштириш, кадастр устаси, агрономия, миллий-бадий буюмлар тикувчиси, бухгалтерия ҳисоби, экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, хўжаликнинг ҳуқуқий фаолияти каби 9 та йўналиш бўйича 20 турдаги қишлоқ хўжалиги соҳасига кичик мутахассис кадрлар тайёрланмоқда.

касб-хунарга бўлган қизиқишни қаноатлантиришда ўз самарасини бермоқда. ЎМКХТ Марказининг ёрдами туфайли кутубхонамизда 11500 нусхада китоб фонди мавжуд. Шундан 4293 нусхасини ўқув дарсликлари ва махсус адабиётлар ташкил этади. 112 нафар педагог, муҳандис-педагог, ишчи ходимлар ҳамда 541 нафар талабаларнинг барчаси кутубхона аъзолари ҳисобланади. Шу туфайли кутубхона қошидаги қироатхона доимо китобсеварлар билан гавжум. Шуни алоҳида қайд қилиш лозимки, кол-

“Тико” русумли ва автотранспорт воситалари мавжуд бўлиб, ушбу техникалар орқали талабаларимиз ўзларининг малака, кўникмаларини мунтазам шакллантириб келмоқдалар. Таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини ошириш, талабаларга пухта ва чуқур билим бериш, уларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш кўп жиҳатдан педагог-муҳандисларнинг истеъдоди ва ижодкорлигига боғлиқдир. Шундай экан, ўқитилаётган аниқ, табиий, гуманитар ва махсус фанлар бўйича лаборатория ва амалий машғулотлар ДТС асосида олиб борилиши улардан юқори малака ва касб маҳорати, билимдонликни талаб этади. Шуни эътиборга олиб, педагог ва муҳандис-педагогларимизнинг ўз вақтида соҳа ва касби бўйича малакасини оширишига ҳам эътибор берилмоқда. 1999-2001 йиллар мобайнида жами 40 нафар педагог-муҳандислар ЎМКХТРИ, БухДУ, СамКХИ, ЖизДПИ, НукДПИ каби нуфузли олийгоҳларда ўз малакасини оширдилар. Бундан ташқари “Касбий тайёргарлик” бўйича вилоят ҳокимлиги ЎМКХТ бошқармаси режаси билан педагогларимизнинг малакасини оширишга эътибор қаратилмоқда. Таълим ислохотларининг иккинчи bosқичдаги вазифаларни амалга ошириш мақсадида бугунги кунда мавжуд 6 та компьютер синфларида талабаларга янги замонавий таълим технологияси асосида билимлар берилмоқда. Айтиш мумкин, кунда билим даргоҳимизда тарих музейини ташкил этиш ишларини бошлаб юбордик. Ёшларга пухта билим беришда Мубошира Исломова, Муҳиддин Жўраев, Ахтам Султонов, Акмал Халилов, Мухтасам Баротова, Акбар Ражабов, Рустам Ражабов каби ўқитувчиларнинг хизматлари бекиёсдир.

Ф.ХАМРОЕВ,
коллеж директори,
биология
фанлари номзоди

ДАВР ТАЛАБИГА ЖАВОБАН

Аждодларимиз яратган таърих ёшларимиздаги ахлоқодоб мезонларини шакллантирадиган омил бўлиб, уларнинг ақл-идрок йўриғи сифатини янада сайқаллаштиради. Талаба-ёшларимизнинг бу фазилатларини тўлиқ шакллантиришда ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси ўқитувчиларининг меҳнати катта бўлмоқда.

Кафедрамизда “Баркамол авлод” иш режасига биноан педагогларимиз бир талай ижодий ишларни ҳам олиб бораётганлиги аҳамиятлидир. Айтқиса, талабалар ҳаёти билан чамбарчас боғлиқ бўлган ишларга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Талабалар ётоқхонасида вилоят “Маънавият ва маърифат” маркази, “Камолот” ёшлар ижтимоий ҳаракати вилоят ҳамда туман бўлимлари билан ҳамкорликда мунтазам равишда ўтказилиб келинаётган учрашув ва давра суҳбатлари ёшларимизни камолот сари етакламоқда.

Шунингдек, ижтимоий-сиёсий соҳага оид долзарб шарҳлар, маърузалар тайёрланиб, суҳбатлар ўтказилаётганлигини кўрсатиб ўтиш диққатга моликдир. Бир сўз билан айтганда, кафедрамиз ўқитувчилари ҳар бир ишга юксак масъулият билан ёндашмоқда.

М.АЗИМОВА,
ижтимоий фанлар
кафедраси
катта ўқитувчиси

МАҚСАДИМИЗ – ЕТУК КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ

Маълумки, қишлоқ хўжалиги республикамизда энг устувор соҳалардан бири бўлиб, юртимиз иқтисодиётини ривожлантиришда асосий тармоқлардан ҳисобланади. Айтиш мумкин, мамлакатимизда қишлоқ хўжалигини интенсив ривожлантиришга ҳамда аграр соҳа учун кадрлар тайёрлаб беришга доир ҳуқуқат фармон ва қарорлари қабул қилинмоқда. Бу ҳужжатларнинг мазмун ва моҳияти ушбу соҳа ходимлари меҳнاتини юксак кадрлаб, уларнинг турмуш даражасини яхшилаш ва моддий манфаатдорлигини оширишга йўналтирилгандир.

Бугун бозор иқтисодиёти шароитида қишлоқ ва сув хўжалиги тизимининг барча бўғинларини малакали кадрлар билан таъминлаш кичик ва ўрта бизнеснинг ривожини тезлатиб, маҳсулот ҳажмини оширади, унинг сифат кўрсаткичини яхшилайти. Чунки келажақда хусусий ҳамда деҳқон фермер хўжаликлари сонининг ортиб бориши самараси ўлароқ, талабаларнинг билим коэффициенти ошириш талаб этилади. Бу эса қишлоқ хўжалиги инфратузилмасини пухта билимга эга, халқаро иш услубларидан беамал фойдалана оладиган кичик

мутахассис кадрлар билан таъминлашни тақозо этмоқда. Ана шу мақсад йўлида коллежимизда халқаро андозалар асосида таълим олаётган 541 нафар талабаларга назарий ва амалий билимлар бериш уйғун ҳолда олиб борилмоқда. Бу талабаларимизнинг аъло баҳоларда ўқиб,

лежда мавжуд олтита кафедра ўқитувчилари талабаларнинг билим самарадорлигини янада чуқурроқ шакллантириш борасида тинмай изланаётир. Талабалар танлаган мутахассисликлари бўйича ишлаб чиқариш амалиётида ўзларининг назарий билимларини мустаҳкамлаб бормоқдалар. Бугунги кунда халқ хўжалигининг талаб ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда талабаларнинг назарий билимларини мустаҳкамлаш мақсадида ўқув амалиёти 26 гектар ер майдондаги ўқув ишлаб чиқариш тажриба хўжалигида самарали ташкил этилмоқда. 2001 йилда талабаларимизнинг бевосита иштирокида ўқув ишлаб чиқариш тажриба хўжалигидан 3083111 сўм даромад олиниб, шунинг 1288028 сўми соф фойдани ташкил этди. Шунингдек, 1 та Т-4, 1 та ТТЗ-80, 1 та МХА-135 (Максим), 1 та трактор ТТЗ-100, 1 та “Отайўл”, 1 та

ЎҚИТУВЧИЛАРИМИЗ ИЛМий ИЗЛАНИШДА

Маълумки, ёшларни касб-хунарга йўналтириш ишлари айтиш пайтда давр талабига жавоб берадиган ҳолга келтирилмоқда. Бу борада коллежнинг “Махсус фанлар” ва “Ўқув ишлаб чиқариш амалиёти” кафедралари ўзаро ҳамкорликда олиб бораётган ишлар муҳим аҳамият касб этмоқда. Таълим-тарбия жараёнига янги педагогик технологияни татбиқ этиш ва унинг самарадорлигини янада ошириш мақсадида кафедрамизнинг “Ер тузиш ишлари”, “Ўсимликшунослик”, “Табиат муҳофазаси”, “Зардўзлик” хоналарида олиб борилаётган машғулотлар кадрлар тайёрлаш

миллий тизимини яратишга имкон туғдирмоқда. Бинобарин, коллежнинг марказий устахонаси таркибида жойлашган “техник хизмат кўрсатиш”, “ички ёнув двигателлари”, “трактор ва автомобилларга техник хизмат кўрсатиш”, “металларга техник ишлов бериш” лабораторияларида қатъий режа асосида ўтказилаётган дарс машғулотлари талабаларнинг билим даражасини ҳамда маҳорат кўникмаларини оширишда асқотмоқда.

2001-2002 ўқув йилида ёшларимиз “техник механика”, “ер тузиш”, “ўсимликшунослик”, “гидромелиоратив машиналарга техник хизмат кўрсатиш”, “кичик агроном”

мутахассислиги бўйича коллежни тугатиб, мустақил ҳаётга қадам қўядилар.

Битирувчиларга диплом билан бирга “В”, “С” тоифадаги ҳайдовчилик гувоҳномаи ҳам берилади. Бугунги кунда ишлаб чиқариш корхоналари билан кафедранинг алоқаларини кенгайтириш мақсадида вилоят қишлоқ ва сув хўжалиги бошқармаси ва бошқа корхоналар билан ҳамкорлик ва буюртма шартномалари имзоланган. Бундан кўзда тутилган мақсад, талабаларимизнинг курс ва диплом ишларини юқорида қайд этилган корхоналар буюртмасига асосан ёзиш механизмини ишлаб чиқишдан иборат. Кафедра ходимлари томонидан 1 та қўлланма, 3 та маърузалар матни ва 45 та ўқув-услубий йўриқномалар тайёрланганлиги ўқитувчиларимизнинг илмий тадқиқот ишлари бошланганлигидан дарак бермоқда. Бу борада республикамизнинг қатор олий ўқув юртлари етакчи кафедралари билан ҳам ҳамкорлик алоқалари тикланган.

Х.НУРМОНОВ,
ўқув-ишлаб чиқариш
кафедраси мудири

Ёш авлоднинг маънавий-ахлоқий дунёқарашини шакллантириш, уларнинг Ватанга бўлган содиқлиги аслида авлод-аждодларимизнинг номус-орига бориб тақалади. Ёшлар билан олиб борилаётган барча маънавий-маърифий ишларимизда уларнинг ақлий ва ахлоқий қобилиятини, фазилатларини ҳар томонлама чуқур илдириб, Ватан рабнақини йўлида хизмат қилишга даъват этмоқдамиз.

да жиноятчиликнинг олдини олиш”, “СПИД ва унга қарши кураш”, “Гиёҳвандликнинг зарарли оқибатлари”, “Халқаро терроризм — тинчлик душмани”, “Огоҳлик давр талаби”, “Ёшлар — сизда қандай ғоя бор?” мавзуларида ҳам очик мулоқот, суҳбатлар ўтказилди. Бу учрашувларда вилоят прокуратураси, суди, ички ишлар, соғлиқни сақлаш бошқармалари вилоят бўлимлари, наркология диспансери ходимлари

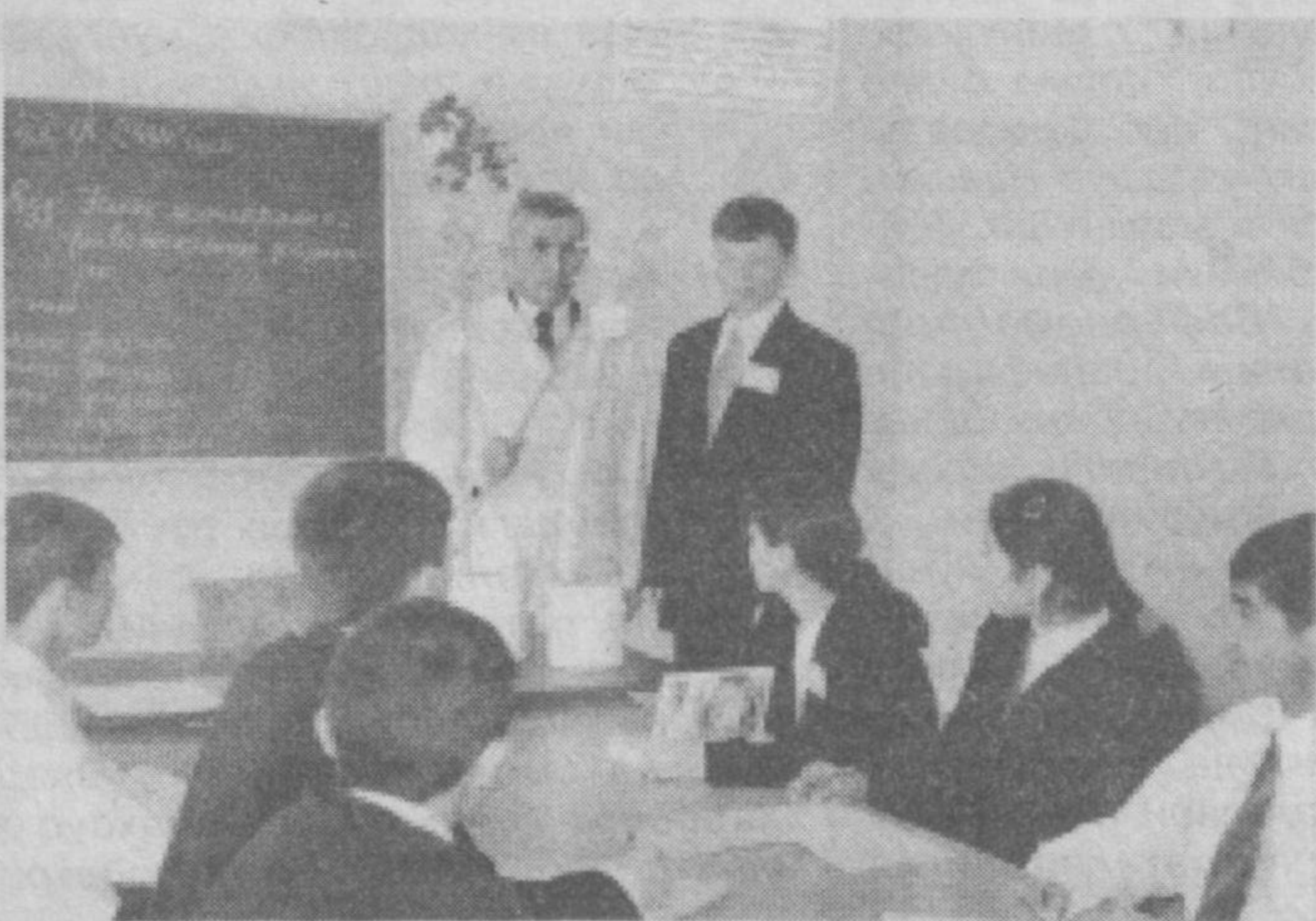
ЁШЛАР КАМОЛИ ЙЎЛИДА

Ўтган даврда коллежимизда қатор тадбирлар ўтказилди. Хусусан, буюк мутафаккир, улуғ шоир Алишер Навоий хазратларининг таваллудига бағишланган “Навоий газалларининг сўнмас садоси” мавзусига бағишланган кўрик-танлов талабаларимиз қалбида ифтихор туйғуларини уйғотди. Мамлакатимиз миқёсида ўтказилган “Қўшиқ байрами”, “Баркамол авлод” спорт мусобақалари, “Қомусимиз-истиклолимиз кафедралари кўрик-танловларида талабаларимиз фаол иштирок этдилар. Олимлар, кекса маърифатчи педагоглар ҳамда машхўр қишлоқ хўжалиги ходимлари билан ўтказилган учрашув ва давра суҳбатлари талабаларда яхши таассурот қолдирмоқда. Шунингдек, “Ёшлар ўртаси-

нинг маърузалари тингланди.

Коллежимизда тахсил олаётган ёшларга етарлича шарт-шароитлар яратилган. Жумладан, марказий кутубхона, ошхона, ёзги-қишқи спорт ўйингоҳлари талабалар ихтиёридадир. 200 ўринли талабалар уйи қошида “Маънавият ва маърифат”, “Маиший хизмат”, “Кутубхона”, дам олиш “Тиббиёт”, “Гўзаллик” хоналари самарали хизмат кўрсатмоқда.

Олия ФАЙЗИЕВА,
маънавий-маърифий ва тарбиявий ишлар бўйича директор ўринбосари

ДАРSLARDA OTA-ONALAR

Юртимизда хорижий тилларни ўрганишга кун сайин қизиқиш ортиб бормоқда. Хорижий тилларни ўрганиш кадрларимизни халқаро миқёсларга олиб чиқиш, юртимиз нуфузини янада ошириш учун хизмат қилади. Шу мақсадда бир қатор коллеж, академик лицей ва умумтаълим муассасаларида хорижий тилларни ўрганиш бўйича махсус дастурлар ишлаб чиқилган. Бу борада Қашқадарё вилояти Касби туманидаги Б.Шодикулов номидаги мактабда ҳам ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, инглиз тили фани ўқитувчиси Ж.Назаров ушбу фанни ўқитишда алоҳида жонбозлик кўрсатмоқда. Дарвоқе, у мактабнинг инглиз тили хонасига ўрнатилган лингофонлардан унумли фойдаланади.

Чунки бу ҳар бир ўқувчи билан алоҳида савол-жавоб қилиш имконини беради. Янгилик сифатида шунини айтиш жоизки, ўқувчиларда инглиз тили фанига қизиқиш ва иштиёқ ортиб бораётганини кўриб, фидойи муаллим Ж.Назаров мактаб жамоаси билан бамаслаҳат ҳолда мазкур фандан қўшимча дарслар ўта бошлади. Хуллас, Ж.Назаровнинг қўшимча дарсларни олиб бориши, ўқувчилар билан баҳс-мунозарали тадбирлари, ҳатто дарсларга ота-оналарни жалб қилиб, уларга фарзандларининг билимларини кузатиб бориш имкониятларини яратиш берганликлари таҳсинга сазовордир.

**Беҳзод ШЕРКУЛОВ,
ЎЗМУ журналистика
факультети
талабаси**

Tadbirkorlik

Чақар қишлоғидаги 36-ўрта мактабга 794 нафар ўқувчи таъсис олади. Мактаб 1938 йилда Қ.Имомов бошчилигида қурилган эди. Дастлаб бошланғич синфларга мўлжалланган бу мактаб 1950 йилда 7 йиллик бўлди. Шундан кейин, 1952 йили 10 йиллик ўрта мактабга айлантирилди. Ҳозирги кунгача мактабимизда бир қанча раҳбарлар ишлаб келишди. Шу раҳбарлар ёрдамида қўшимча синфлар қурилди. Йилдан-йилга ўқувчилар сони кўпайди. Ҳозир дарслар икки сменада олиб борилаётганда. Афсуски, ўқув парталари яроқсиз ҳолга келиб, эскириб қолган эди. Аммо излаган имкон топади, деганларидек, мактабимизнинг ишбилармон директори И.Бойзоқов бу муаммони Л.Ўроқов номидаги жамоа хўжалиги раҳбари Қамариддин Очилов билан биргаликда ҳал қилди. Хўжалик мактабимизни оталиққа олди ва мактабимизни қурилиш материал-

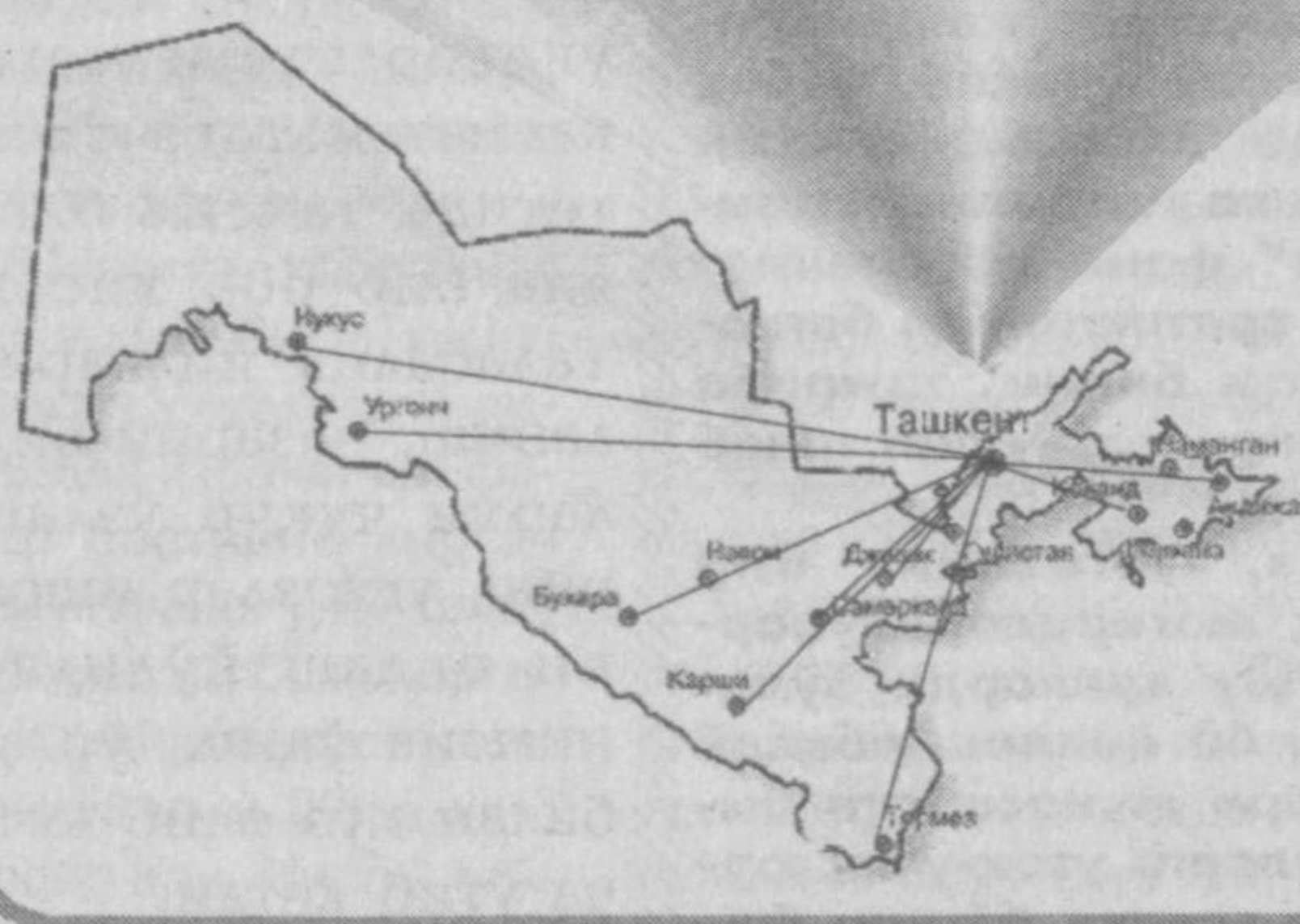
ЎҚУВЧИЛАРГА— ЯНГИ ПАРТАЛАР

лари билан таъминлади. Мана шу қурилиш материалларидан мактабимизнинг меҳнат таълими фани ўқитувчиси Ҳ.Раббимов 50 дона парта ясаб, мактабга ҳада қилди. Ушбу беминнат хизмат муносабати билан мактабимиз директори мактаб умумий ота-оналар йиғилишини чақирди. Унда мактабимиз раҳбари сўзга чиқиб, илм даргоҳида амалга оширилаётган ишлар хусусида сўзлар экан, Л.Ўроқов номидаги жамоа хўжалиги раҳбарларига ўз миннатдорчилигини билдирди. У ота-оналарга Ҳ.Раббимовнинг ясаган бежирим парталарини кўрсатди. Буни кўрган ота-оналар ўқитувчига ўзларининг самимий миннатдорчиликларини билдирдилар. Эътиборлиси, бундай ҳимматдан таъсирланган мактаб ҳамда Иштихон тумани ХТБ раҳбарияти устозни муносиб тақдирлашди.

**Фотима ЖҮРАЕВА,
Иштихон туманидаги 36-ўрта мактабнинг она
тили ва адабиёт фани ўқитувчиси**

Таҳририятимизга келаётган хатларнинг муаллифлари ўғил-қизлар билан доим ҳамнафас яшаб, уларнинг ташвиши ва қувончларига шерик бўлиб келаётган азиз ва муҳтарам муаллимлардир. Бугун устозлар сарфига ўқувчи ва талабаларнинг қўшилаётгани қувонарли ҳолдир. Эътиборингизга ҳавола этилаётган мактубларда тилга олинган мавзулар муаллимлар, шу билан бирга турли ёшдаги замондошларимиз қаламига мансуб. Асосийси, уларда яхши гап айтишга, ибратли тадбир ёки янгилик ҳақида сўзлашга иштиёқ, бирор бир воқеа-ҳодисага муносабат билдиришдек муҳим хусусият бор. Буни фақат қутламоқ, дил-дилдан табрикламоқ жоиз.

«Ma'rifat»ga maktublar

ХОРИЖ ТАЪЛИМИ КЎПРОҚ ЁРИТИЛСА...

Газетанинг 2001 йил 26 декабрь сониди хориждаги таълим руқияти ривожланган мамлакатлар Буюк Британия ва Финляндия олий таълим тизими ҳақида маълумотлар берибсизлар. Бу биз учун айни муддао бўлди. Гап шундаки, мен шу мавзудаги мақолаларни доимо қизиқиш билан ўқиб бораман. Хусусан, Финляндияда бошланғич таълим педагогикаси факультетларида бўлажак талабанинг педагогик вазиятларни тўғри таҳлил қила олиш маҳорати синаб кўрилар экан. Шахсан мен ҳозирги шароитда иқтидорли ёш мутахассиснинг мактабда ишлашга унчалик хоҳиши йўқлиги, кўплаб ўқитувчиларнинг ўқувчилар ва синф жамоаси билан тарбиявий ишларни тўғри ташкил эта олмаслиги, ўқитувчининг мактабдан беэтиши, касбини ташлаб кетиши, соғлиғини тез йўқотиши кабиларга асосий сабаб, бу бизда педагогика олий ўқув юртиларида талаба педагогика ва психология фанининг назари

ри ва амалий томонларини пухта ўзлаштирмаганлигида, деб ҳисоблайман.

Қуроли йўқ овчи шикорга чиқмайди, чиқса ҳам ови бароридан келмайди, дейдилар. Бу оддий ҳақиқат. Айтмоқчиманки, педагогика соҳасидаги илғор хориж тажрибасини бизда ҳам ҳаққоний амалга ошириш услуби ишлаб чиқилиб, талабаларни қабул қилиш тизимига қўлланилса, албатта, ўз самарасини бериши тайин. Педагогика ва психологияни етарли ўзлаштирган, ёш иқтидорли мутахассисгина мактабни асабни қаттиқ чарчатадиган даргоҳ, деб ҳисобламайди. Умуман олганда, фанларни ўқитиш соҳасидаги илғор чет тажрибалари ҳам газета саҳифаларида ёритилса, ўқитувчилар учун фойдадан холи бўлмас эди.

**Неъмат АСҚАРОВ,
Пастдарғом туманидаги
7-ўрта мактабнинг
маънавият ва маърифат
ишлари бўйича
директор ўринбосари**

ЎҚИТУВЧИЛАРИМ БИЛАН ФАХРЛАНАМАН

Устоз отангдай улуг, дейдилар. Устозлар уз ўқувчиларини ҳеч қачон эгриликка етакламайди. Мен телевидение ва газеталарда ўқиб, куриб, айрим тенгдошларим, мендан каттароқ юртдошларимнинг боши берк кучаларга кириб кетаётганидан ҳайрон қоламан. Биз ёшларга илм чуққиларини эгаллаш учун барча имкониятлар етарли-ку! Уйлашимча, шогирдининг камолини, ютуғини куриб ота-онамиздан ҳам олдин устозларимиз қувонади. Нега энди биз уша қувонч урнида нафрат уйғотишимиз керак!?

Жажжигина юрагимда ҳадик аралаш қўрқув билан мактаб остонасига қадам қуйганимда мени биринчи устозим Зулфия Матёкубова онам каби ис-

сиқ бағрига олган эдилар. Мен узим ҳам устозлик касбини танлаганман. Болаликнинг шўх ва шодон даврлари утиб, 16 ёшга қадам қуйдим. Синфимизнинг барча ўқувчилари орзулар қанотида парвоз қилиб, турли хил касбларни эгаллаш учун аъло баҳоларга ўқимоқдалар. Мана, яна турт ойдан сунг узимиз учун кадрдон бўлган устозларимиз ва синфдошларимизни, айниқса, иссиқ бағрида 9 йил ардоқлаган билим масканимизни тарқ этамиз. Мен барча тенгдошларимни узлари орзу қилган касбларининг етук ходимлари булиб етишишларининг тилакдошиман.

**Матлуба
КАЛАНДАРОВА,
Шовот туманидаги
19-ўрта мактабнинг
9-синф ўқувчиси**

Халқимизда ажойиб нақл бор. "Китоб офтоб демакдир". Шу боис, ўқувчилик пайтларимда, сунгра эса талабалик йилларимда ҳам кўп китоб ўқишга интилар эдим. Биргина буюк мутафаккир Алишер Навоий қаламига мансуб "Хамса"нинг ўзи бир дунё эди, одамийликни ўргатарди, ақлимизни чархларди. Назаримизда, бутун дунё одамлари "Хамса"дан ибрат олаётгандек туюларди, бизга. Бирор талабанинг туғилган кунига китоб совға қилиш одат эди. Буни бизга курс раҳбаримиз, санъатшунос олима Холида Устабоева ўргатгандилар. Қизиғи шунда эдики, совға қилишни талабалар эмас, устоз ўз зиммаларига олган эдилар. Чунки ўқитувчимизнинг ўзлари китобни севганлари боис уйларида китоблари кўп экан. Ҳар гал бизга бирор китобни тақдим этаркан, "Бу китобни бир неча марта ўқиб чиққанман, энди сизлар ўқинглар" дердилар ва ўзлари қай тарзда илмнинг этагидан тутганликлари ҳақида ҳикоя

КИТОБ СОВҒА ЭТАСМИ?

қилиб берардилар. Талабалик йилларимиз ортда қолди. Бизга илм берган устозларимизни соғинамиз, сира унутмаймиз. Кутубхонамни кўздан кечириб, Холида опа совға қилган китобларга кўзим тушар экан, уларда устозимнинг қалб ҳарорати, дил сўзлари борлигини ҳис қиламан. Бу китобларнинг ҳам ўзлари, ҳам талабалар номидан табрикланганлиги учун қимматли эканлигини дилимдан ўтказаман. Китоб—абдий, Куёшдан таралган нур, офтобдек порлаб туравераркан. Талабалик ва ундан олдинги ўқувчилик йилларимда совға қилинган китобларни бирма-бир ўқиб, бу яхши одат кейинги пайтларда эскириб бораётганидан афсусланасан киши. Афсуски, бугунги кунда китобни совға деб ҳисобламайдиган айрим кишилар ҳам учраб қолади. Наҳотки, жaxon илми сирларидан бизни бохабар этгучи китоблар инсонга энг муносиб совға бўла олмас?!
Маҳмуд РАМАЗОН

Ёш авлодга таълим-тарбия бериш биз ўқитувчиларнинг шарафли бурчимиздир. Мен юртимиз болаларини бепоён Ватанимизнинг далалари, гулзорларию боғларини, қишлоқ ва шаҳарларини севиш ҳамда ардоқлаш руҳида тарбиялаб келаётганимдан бахтлиман.

Бошланғич синф ўқувчиларининг мустақил фикрлаш қобилиятларини, ижодий тафаккурларини ривожланти-

ШОГИРДЛАРИМГА ИШОНАМАН

ришда ҳозирги замон талабалари, замонавий услублардан, янги педагогик технология усуллари билан фойдаланиб, ўқувчиларга билим бермоқдаман. Ўқувчиларга мустақил топшириқлар бериш, тест синовлари, дарс давомида "Муъжизалар майдони", "Уйла, изла, топ", "Ким чаққон?", "Математика салтанатига саёҳат", "Ким тез

топади?" каби жумбоқ уйинлар, саҳна кўриниши, концерт дарслари, эртаклар утказиш ўқувчиларни кўпроқ изланишга, фикрлашга ургатиб боради. Ҳозирда 2001-2002 ўқув йилида 1-синф ўқувчиларига сабоқ беряпман. Болаларни 2000-2001 ўқув йилида 6 ой давомида мактабга ўзим тайёрлаган эдим. Бу эса ижобий натижа

берди, болаларнинг мустақил фикрлашлари усди. Жажжи қалбли болажонлар ўқиш ва ёзишни 4 ой давомида ўрганиб олдилар. Эшитиб ёзишни ўзлаштириш билан саноқда ҳам адашмайдилар. Ўтган йилнинг декабрида жажжи ўқувчиларим билан саводхонлик байрамини утказдик. Байрам ўқув-

чилар ҳаётида эса қоладиган энг ажойиб шодиёналардан бири бўлди. Ёш қалбли қалдирғочларим келажакда мустақил Ватанимизда уз уринларини топишларига ва уларнинг юртимиз равнақи учун хизмат қилишларига ишонаман.

**Зоҳида ҲАСАНОВА,
Ғузор туманидаги
34-ўрта мактабнинг
бошланғич синф
ўқитувчиси**

ТАКЛИФ ҚАБУЛ ҚИЛИНМАДИ

АҚШ президенти Жорж Буш Оқ уйда Исроил бош вазири Ариэл Шарон билан учрашган чоғида асосий эътибор Яқин Шарқ масаласига қаратилди. Хусусан, томонлар бу борада Фаластин раҳбари Ёсир Арофатнинг минтақадаги террорга қарши курашишда ўзига боғлиқ барча ишларни бажариши лозимлигини айтдилар. Шунингдек, Эрондан Фаластинга яширинча олиб келинган 50 тонналик қурол борасида Мухториятнинг тутган ўрнидан Қўшма Штатлар қониқшиш ҳосил қилмаган. Аммо Ариэл Шароннинг Арофат маъмурияти билан муносабатларни тўхтатиш ҳақидаги таклифини Жорж Буш маъқулламади. Босис, масала террор ҳақида кетаётган пайтда бунга ҳожат йўқ.

Исроил ҳарбий вертолётлари эса Наблус шаҳрига ракета ҳужуми уюштирадилар. Бу сафар асосий нишон Мухторият хавфсизлик хизмати биноси бўлди. У туфайли ўндан ортиқ кишилар жароҳатланган.

Рус эмбриологи, бактериологи ва иммунологи Илья Ильич Мечников 1845 йил 15 май куни Украинанинг Харьков шаҳридан унча узок бўлмаган Ивановка қишлоғида туғилди. Унинг отаси Илья Иванович Санкт-Петербургдаги шоҳ қўриқлаш армияси зобити бўлиб, Украинага кўчиб келгунга қадар хотинининг сепи ва оила мулкнинг каттагина қисмини қиморда ютқазиб қўйган эди. Қизлик фамилияси Эмилия Невахович бўлган онаси, бадавлат ва таниқли яҳудий ёзувчиси Лев Неваховичнинг қизи эди. У беш фарзанднинг энг кичиги бўлган Илянинг ҳар томонлама ўқимишли ва етук инсон бўлиб етишига бор куч-қувватини сарфлади.

Билимга чанқоқ боланинг табиатшунослик тарихига бўлган қизиқиши алоҳида ажралиб турар эди. У аввалига Харьков лицейида таълим олди. Унинг 16 ёшида геология дарслигини танқид қилиб ёзган мақоласи Москва журналида босилиб чиққан эди. 1862 йили ўрта мактабни олтин медал билан тамомлагач, ўша йили Харьков университетининг табиий бўлими физика-математика факультетига ўқишга кирди ва унинг тўрт йиллик тўла курсини икки йилдаёқ муваффақиятли тамомлади. Шу йиллари у Чарльз Дарвиннинг "Табиий танлов йўли билан турларнинг келиб чиқиши" асари билан яқиндан танишиб чиқди ва Дарвин эволюция назарияси тарафдорига айланди.

Бу вақтда умуртқалилар эмбриологияси умуртқасизлар эмбриологиясига нисбатан яхшироқ ривожланган эди. Кейинги уч йил И. Мечников Европанинг турли ерларида: дастлаб Шимолий денгизнинг Гелголанд оролида, сўнгра Франфуркт яқинидаги Рудольф Лейкарт лабораториясида ва ниҳоят Неаполда (ёш рус зоологи Александр Ковалевский билан ҳамкорликда) умуртқасизлар эмбриологияси билан шуғулланди. 1866 йили уларнинг кўп ҳужайрали жониворларнинг ҳомили варақлари умумий бўлган турлардагидек гомологик (мувофиқ тузилишни намоен этувчи) эканлиги кўрсатиб берилган илмий тадқиқот ишлари уларга катта муваффақият келтирди ва бу икки ёш олим Карл Эрнст фон Базр номли мукофот соҳиби бўлдилар.

Айни шу йиллари ортиқча зўриқиш туфайли ёш олимнинг кўзлари оғрий бошлади. Бу касаллик кейинги 15 йил давомида уни доимий безовта қилиб, микроскоп

билан ишлашга тўсқинлик қилди.

1867 йили И. Мечников балиқ ва қисқичбақасимонларнинг эмбрионал ривожланиши тўғрисидаги диссертациясини химоя қилгач, Санкт-Петербург университетининг докторлик унвонини олди. У сўнги олти йил давомида шу университетда зоология ва қиёсий анатомиядан дарс берди. Антропологик экспедиция таркибида қалмиқларнинг монголоид irqи вакиллари характерловчи антропометрик ўлчовлар ўтказиш учун қалмиқлар юрти ҳисобланган Каспий денгиз бўйларига боради. У ердаги тадқиқот ишларини тамомлаб қайтгач, Мечников Одессадаги Новороссийск университети доцентлигига сайланади. Қора денгиз бўйида жойлашган Одесса денгиз жониворларини ўрганиш учун жуда қулай жой эди.

ВАТАНИГА СИҒМАГАН ОЛИМ

И. Мечников ўз шогирдлари ва талабалари муҳаббатига сазовор бўлган бўлсада, Россияда ўсиб бораётган ижтимоий ва сиёсий тартибсизликлар унга тинчлик бермасди. 1881 йили Александр II ўлдирилгандан сўнг, ҳукуматнинг реакциядан ҳаракатлари кучайиб кетди ва И. Мечников ишдан кетиб, Италиянинг Мессина шаҳрига кўчиб кетди. "Мессинада, - эса олган эди у кейинчалик, - менинг илмий ҳаётимда бурилиш бўлди. Бу вақтга қадар зоолог бўлган бўлсам, эндиликда мен дарҳол патологга айландим." Унинг ҳаёт оқими кескин ўзгартириб юборган кашфиёт денгиз юлдузлари личинкаларини кузатиш билан боғлиқ эди. У бу шаффоф жониворларни кузатар экан, ҳаракатчан ҳужайралар майда чет жисмларни ўраб олишлари ва ютиб олишларининг ғувоҳи бўлди. Агар ўзга жисм етарлича кичик бўлса, у фагоцитлар (грекча phagein-емоқ) деб аталган ҳаракатчан ҳужайралар уни бутунлай ютиб юборарди.

И. Мечников ҳайвонлар лейкоцитлари кириб келган организмларни, жумладан

Nobel mukofoti sohiblari

бактерияларни ютиб юборишни кузатган олим эмас эди. Ўша даврда ютиб юбориш жараёни асосан ўзга модданинг қон айланиш тизими орқали бутун танага тарқалишига хизмат қилади, деб ҳисобланарди. Мечников бошқа фикрда эди, чунки у содир бўлаётган жараёнга эмбриолог кўзи билан қарар эди. Денгиз юлдузлари личинкаларида ҳаракатчан фагоцитлар бостириб кирган объектни нафақат ўраб олиб, ютиб юборарди, балки организм учун бошқа керак бўлмаган тўқималарни йўқ қилиб ҳам ташлар эди. Инсон лейкоцитлари ва денгиз юлдузининг ҳаракатчан фагоцитлари эмбрион гомологидир. Бунинг сабаби улар мезодермадан келиб чиққан. Бундан Мечников, лейкоцитлар фаго-

цитлар каби ҳақиқатда муҳофаза ёки санитар вазифасини ўтайди, деган хулосага келди. Кейинчалик у шаффоф сув бургаларида фагоцитлар фаолиятини кўрсатиб берди.

1886 йили И. Мечников янги ташкил этилган Бактериология институтига раҳбарлик қилиш учун Одессага қайтиб келди. Бу ерда у ит, қуён ва маймун фагоцитларининг турли юқумли касалликларини келтириб чиқарувчи микробларга таъсирини ўрганди. Унинг ходимлари шунингдек, товۇқ ўлати ва қўй куйдиргисига қарши вакциналар устида ҳам тадқиқот ишлари олиб бордилар. Шов-шув кўтаришга ишқивоз газетачилар ва тиббий билими йўқ деб ерга урувчи маҳаллий врачлар томонидан таъкиб остига олинган И. Мечников 1887 йили Россияни иккинчи бор тарк этди. Парижда Луи Пастер билан бўлган учрашув натижаси, машҳур француз олимнинг Мечниковга Пастер институтидаги янги лабораторияга раҳбарлик қилишни сўраган таклифи билан яқунланди. И. Мечников у ердаги кейинги 28 йиллик фаолияти давомида фагоцит-

ларни ўрганишларни давом эттирди.

И. Мечников, Эмил фон Беринг томонидан таърифланган антитанача ва анти-токсинларнинг мавжудлигини тан олган ҳолда, зўр бериб ўзининг фаоцист назариясини химоя қиларди. Ҳамкасблари билан бирга у захм, ўлат ва бошқа касалликларни ҳам ўрганиб чиқди ҳамда бу соҳада ҳам бир қатор илмий мақола ва рисолалар яратди. Фагацитозлар роли ва лейкоцитлар вазифаси тўғрисидаги тасаввурлар иммунологлар орасида янада кенг қулоқ ёйгандан сўнг, Мечников бошқа ғоялар, хусусан, қариш ва ўлим муаммолари билан шуғуллана бошлади. У 1903 йили "ортобиоз" яъни "тўғри яшаш"ни ўрганишга бағишланган "Инсон табиати тўғрисида этюдлар" номли китобини чоп эттирди. Бу китобда овқатнинг аҳамияти масаласи муҳокама қилинади ва кўп миқдорда сунт-қатик маҳсулотларини истеъмол қилиш зарурлиги асослаб берилди. Унинг номи ҳаммага таниш бўлган кефирни тижорат усулида тайёрлаш билан алоқадор бўлса-да, олим бунинг учун ҳеч қандай маблағ олмаган.

1908 йилги физиология ва тиббиёт соҳасидаги Нобел мукофоти "иммунитет бўйича буюк хизматлари учун" тенг равишда Илья Мечников ҳамда Паул Эрлихларга берилди.

1869 йили Мечников Людмила Федоровичга уйланади, лекин хотинининг сил касаллиги билан оғриб қолганлиги сабабли, уларнинг фарзандлари бўлмади. Орадани тўрт йил ўтиб Людмила вафот этганда, Мечников морфий ичиб ўз ҳаётига суиқасд қилишга уриниб кўрди. 1875 йили Одесса университетиде ўқитувчилик қилаётган вақтида 15 ёшли Олга Белокопитова билан танишиб қолади ва унга уйланади. Бахтга қарши Олга ҳам оғир дард (қорин тифи)га мубтало бўлади ва шу сабаб улар фарзандли бўлмадилар. Олдинма кейин ёруғ оламни тарк этган Олганин ота-онасидан сўнг, эр-хотинлар унинг икки укаси ва уч синглисига вассийлик қилдилар.

И. Мечников 1916 йили 15 июлда 71 ёшида бир неча марталик миокард инфарктдан сўнг Парижда вафот этди.

Абдумажит ТўРАЕВ, Иброҳим КАРИМОВ, Ўзбекистон Физика жамияти хайъати аъзолари

НАВБАТДАГИ АСИРЛАР КЕЛТИРИЛДИ

"Ал-Қоида" ташкилоти ва "Толибон" ҳаракати аъзоларининг навбатдаги 28 кишидан иборат гуруҳи Американинг Гуантанамодаги ҳарбий базасига олиб келинди.

Ҳозирда базадаги асирлар сони 186 нафарга етди. Қандаҳорда турган яна 324 жангарилардан Кубага олиб келиш учун яқин кунларда беш маротаба операция амалга оширилади. Гуантанамодаги америкалик бригада генерали Майк Ленернинг айтишича, базадаги мавжуд 320 та бир кишилик камераларга 2 нафардан маҳбус жойлаштирилиши мумкин. Айни вақтда эса қамоқхонада қўшимча бинолар қурилмоқда, дея хабар беради "Рейтер" агентлиги.

УЧИНЧИ ВЕРТОЛЁТ ПОРТЛАДИ

Грознийдан учган 4-ҳаво кучлари бригадасига қарашли қидирув қутқарув хизматининг "Ми-8" вертолётни ҳалокатга учради. Фалокат натижасида вертолёт бортидаги 10 кишидан 9 нафари ўлган. Сўнги икки ҳафтада Чеченистонда 3 та вертолёт ҳалокати қайд этилди.

Ма з к у р учинчи воқеадан сўнг Россия Мудофаа вазири Сергей Иванов президент Владимир Путинга фожеа ҳақида ҳисобот берди. Айни вақтда "Ми-8" портлаган жойда Россия ҳарбий ҳаво кучлари бошлиғи генерал-полковник Владимир Михайлов раҳбарлигида комиссия иш олиб бораётган бўлиб, таҳминларга кўра, ҳалокатга техник носозликлар сабаб бўлган бўлиши мумкин.

ЯПОНИЯ ОРОЛЛАРНИ СЎРАМОҚДА

Япония ҳукумати Россиядан Жанубий Курил оролларидаги барчасини босқичма-босқич равишда берилишини талаб қилмоқда. Уларнинг мақсади тўрттала оролни ҳам ўз назорат-ларига олишидир. Россия-Япония муносабатлари ўтмишига назар ташласак, Тосики

Кайфу бош вазирлик қилган вақтларда совуқ уруш тугагач, у собиқ советлар раҳбари Михаил Горбачёв билан учрашиб, масалани муҳокама этишган эди. Сўнгра Рютаро Хасимото даврида эса Борис Елцин билан дўстона муносабатда бўлинган ҳамда икки давлат ўртасидаги тинчлик шартномасини 2000 йилга қадар кучайтириш борасида келишиб олинган эди. Лекин ҳозирги бош вазир Дзюньитиро Коидзуми эса орани очик қилмоқчи.

ҲАММА НАРСАГА ТАЙЁР ТУРИШ КЕРАК

29 январь куни АҚШ ҳукумати Эрон, Ироқ ва Шимолий Кореяни душман сифатида эълон қилгач, ўртадаги муносабатлар тобора жиддийлашди. Куни кеча Эрон консерваторлари раҳбари Оятулло Хумайний ҳарбий ҳаво кучлари олдида чиқиш қилар экан, Эрон халқи ҳар қандай тажовузга қарши доимо тайёр туриши кераклигини айтди. «Агарда бирор киши бизга ҳужум қилгудек бўлса, ҳеч қачон сусткашлик билан жавоб қайтармаймиз», деди диний етакчи.

Шунингдек, расмий Техрон "Ал-Қоида" аъзоларининг Афғонистондан мамлакатга ўтганлари ҳақидаги хабарни рад этди ва Эронга терроризмни қўллаб-қувватлашда қўйилаётган Қўшма Штатларнинг айбловини асосиз, дея баҳолади.

ЧУКОТКАДА 62 ° СОВУҚ

Бу йилги қиш фаслининг ўта оғир келиши сабаб Чукоткадаги барча мактаблар ёпиб қўйилди. Айниқса, Библии туманининг Магадан вилояти билан чегарадош ҳудудларида ҳаво босими — 62 даражагача тушган, дейилади "Новости" ахборот маҳкамаси хабарига. Кечанинг ўзида эса совуқдан икки киши музлаб ўлган. Аҳоли совуқдан сақланиш учун қўшимча электр печкаларидан фойдаланишмоқда.

Душанба, 11

«Ўзбекистон» телеканаллари
Телетомошабинлар диққатига!
Профилактика муносабати билан душанба, 11 февраль куни «Ўзбекистон - 1» телеканаллари кўрсатувлари соат 15.00 дан бошлаб кўрсатилади.

Сешанба, 12

«Ўзбекистон» телеканаллари
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35, 17.55 ТВ-маркет.

Чоршанба, 13

«Ўзбекистон» телеканаллари
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.

Пайшанба, 14

«Ўзбекистон» телеканаллари
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35, 17.55 ТВ-маркет.

Жума, 15

«Ўзбекистон» телеканаллари
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.

Шанба, 16

«Ўзбекистон» телеканаллари
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
8.55 «Музыка бўстони».

Якшанба, 17

«Ўзбекистон» телеканаллари
6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 «Камалак».

спорт мусобақалари, айниқса, Ховос, Меҳнатобод, Оқолтин, Мирзаобод, Сирдарё, Сайхун-обод туманларида, Гулистон ва Янгиер шаҳар мактабларида юқори даражада ўтказилди. Жойлардаги мусобақа ғолиблари вилоят босқичида спортнинг ўн бир туридан Гулистон шаҳрининг энг замонавий спорт саройида, марказий ўйингоҳда, сузиш ҳавза-

Сирдарё вилояти умуталим мактаблари ўртасида ўтказилган "Умид ниҳоллари"

спорт иншоотларида беллашдилар. Унда 15000 нафарга яқин ёш спортчилар ўз маҳоратларини намойиш этдилар.

Бўлиб ўтган мусобақаларда Сирдарё тумани: волейбол (қизлар), англ атлетика,

кетбол (ўғил ва қизлар), гандбол (қизлар); Гулистон шаҳар ўқувчилари: сузиш, теннис, футбол, гандбол (ўғил болалар); Боёв тумани: шахмат ва белбоғли кураш; Мирзаобод тумани: стол тенниси; Сайхунобод тумани миллий кураш бўйича вилоятда 1-ўринларни эгалладилар. Виловат мусобақаларида биринчи марта спорт дастурида кўрсатилган ҳамма турда жамоалар тўлиқ қатнашдилар.

Мусобақаларнинг юқори савияда ўтишига Ховос тумани ҳокимлиги яқиндан ёрдам кўрсатди. Тумандаги 6-мактаб спорт зали ҳомийлик ёрдами туфайли тўлиқ таъмирланди. Туманда "Умид ниҳоллари" спорт мусобақаларини ўтказиш учун ҳомийлар орқали 350 минг сўм ажратилганлиги энг яхши ташаббус деб, Сирдарё тумани 42-мактаб ўқувчиси Умид Умаров баскетболдан энг маҳоратли техник ва тактик ўйинчи, Гулистон шаҳар 2-мактаб директори Нозима Бадалова "Умид ниҳоллари" спорт мусобақаларини ўтказишда оммавийликка эришгани ва вилоятда спортнинг гандбол туридан (ўғил болалар) 1-ўринни эгаллагани учун, энг яхши ташкилотчи деб топилди.

Шухрат НОРҚУЛОВ,
Сирдарё вилояти "Ёшлик"
КСЖ раиси ўринбосари

ЎЗБЕКИСТОН МЕДАЛЛАРИ КЎПАЯВЕРСИН

Американинг Солт-Лейк-Сити шаҳрида XIX қишки Олимпиада уйинлари бошланди. Унда етмишдан ортиқ давлатлар спортчилари қаторида бизнинг олти нафар ҳамюртларимиз ҳам иштирок этмоқдалар. Бу сафар Олимпиада дастуридан спортнинг чанги, коньки, биатлон, бобслей, чана, хоккей ва кэрлинг турлари урин олган бўлиб, ватандошларимиз Татьяна Малинина, Роман Скорняков, Наталья Пономарёва ҳамда Евгений Свиридовлар фигурали учиниш бўйича, Эльмира Урумбоева ва Комил Урумбоевлар эса тоғ чангиси бўйича мамлакатимиз шарафини ҳимоя қиладилар. Мутахассисларнинг фикрича, терма жамоамиз аъзолари орасида Татьяна Малининанинг имкониятлари катта. Бойси, у 1999 йилги жаҳон чемпионатида шарафли 4-уринни эгаллаб, уша йилги қишки Осиё уйинларининг олтин медалини ҳам қўлга киритган эди. Бу сафар у бундан юқори кўрсаткичларга эришиш учун курашади.

Шу уринда спортимиз утмишига назар ташласак, муқтақил Ўзбекистон Республикаси вакиллари илк бора 1994 йил Норвегиянинг Лиллехаммер шаҳрида ўтказилган XVII қишки Олимпиада уйинларида қатнашган бўлиб, ушанда моҳир фристайлчимиз Лина Черязова чанги акробатикаси бўйича энг юқори натижа кўрсатиб, мамлакатимиз тарихида биринчи бор Олимпиаданинг олтин медалини олиб қайтган эди. Биз бу сафар ҳам оқ олимпиадачиларимизга омад тилаб қоламиз.

Камолиддин АЛИОХУНОВ

ҲАЯЖОНЛИ ВА МАРОҚЛИ БЕЛЛАШУВ

XIX республика "Қувноқ стартлар" телевизион мусобақаларининг галдаги саралаш учрашуви аввалгиларидан фарқли ўлароқ, биринчи ўйиндан охиригача жозибали, бир-бирига муносиб командалар кураши сифатида спорт ишқибозларида яхши таассурот қолдирди.

Пойтахтимизнинг 110-мактаби спорт залига йилган спорт мухлислари Андижон вилояти Марҳамат туманидаги 9-мактабнинг "Лочин" ва Хоразм вилояти Шовот туманидаги 14-мактабнинг "Олга" жамоалари беллашувга пухта ҳозирлик кўрганликларининг гувоҳи бўлишди.

Иккинчи гуруҳ сифатида қатнашаётган мазкур командалар янги дастур бўйича ўйин, эстафета ва конкурслар бўйича баҳс юритишди. Биринчи мусобақа қатнашчиси чамбарақдан чиқиб, ёғоч оёқда финиш чизигига келиб ёғоч оёқни командадошига топширади ва ҳосил қилиниши зарур бўлган сўз ҳарфини олиб сафда туради. Ёғоч оёқни старт чизигидан иккинчи, учинчи... ва ўн учинчи ўқувчи шу тарзда давом эттиради. Бу ҳаяжонли беллашувда ("Умид ниҳоллари") "Олга" командаси ғолиб чи- очко сохиби "Лочин"га эса 1 Дастур мусобақасида ("Омадди болалар") 5 ўғил ва 5 нафар қиз кубиклар териб қўйилган барер остидан ўтиш ва марра чизигидан қайтишда чаққонлик ва аниқ ҳаракатларини намойиш қилиш бўйича баҳслашди. Бу гал "Лочин" командаси аъзолари маррага биринчи бўлиб келишди. Ҳисоб тенглашди (4:4).

Учинчи ўйинда ("Чаққон команда") яна "Лочин" ғалаба қозонди. Галдаги конкурс беллашувда 5-, 6-, ва 7-синфлардан бир ўғил ва бир қиз арқон тортишда ("Ким кучли") ўз куч ва абжирликларини кўрсатишга ҳаракат қилишди. Бу баҳсда "Олга" аъзолари 4 очкони қўлга киритишди. "Лочин" вакиллари 2 очко олишди ва яна ҳисоб тенглашди (9:9).

Бешинчи ўйинда ("Югур, изла, топ") "Лочин" командаси 3 очкони қўлга киритди. Олтинчи ўйинда ("Ринго") эса "Олга" ютуққа эришиб, яна очколар тенг (13:13) бўлди.

Жарима тўпини аниқ тепишда андижонлик спортчилар ўзларини кўрсатишди. Дастурнинг "Ким тўпини кўп уради" конкурсидан белгиланган вақт ичида ҳар икки жамоадан бир ўғил ва бир қиз иштирокидаги баҳс дуранг — (2:2) натижа билан якуналанди.

Қолган ўйинларда ("Ҳалқали кўприк", "Саватдан саватга", "Зув-зув", "Зийраклар", "Кўчувчи тўплар") гоҳ у, гоҳ бу жамоа олдинга чиқиб, яна икки бор ҳисоблар тенглашди. Ўйин 27:27 натижа билан якуналанди. Ҳакамлар ҳайъати қарорига кўра баскетбол тўрига 5 нафардан ўқувчи жарима тўпи ташлаши билан мусобақа ғолиби маълум бўлди. Бу ҳаяжонли баҳсда андижонлик ўқувчилар маҳоратларини намойиш қилиб, қимматли 3 очкони қўлга киритишди ва 30:28 ҳисобида ғолиб чиқиб, иккинчи даврада қатнашадиган бўлишди.

Ҳ.МАННОПОВ

Оила, болалар боғчалари, умуталим мактаблари, маҳалла ва жамоа бўлиб иш юритувчиларга кам ҳаракатлилик туфайли толиққан оёқ, қўл, бел бўйин мушаклари учун қувлашмачоқ фойдали ўйин ҳисобланади. Ўйинда болалар жисмоний ривожланиш ва саломатлик имкониятларига қараб, 4-6 кишидан иборат бир неча гуруҳга бўлинадилар. Чиллак, зув, пирпирак, оқ теракми, кўк терак, тепки, аргимчоқ ва шуларга ухшаш тез ҳаракат талаб қиладиган ўйинлар билан мунтазам шугулланганларнинг жисмоний тайёргарлиги қувлашмачоқ билан шугулланишга етарли замин бўла олади. Янги бошловчилар босқичма-босқич югуриш тезлигини оширишлари керак.

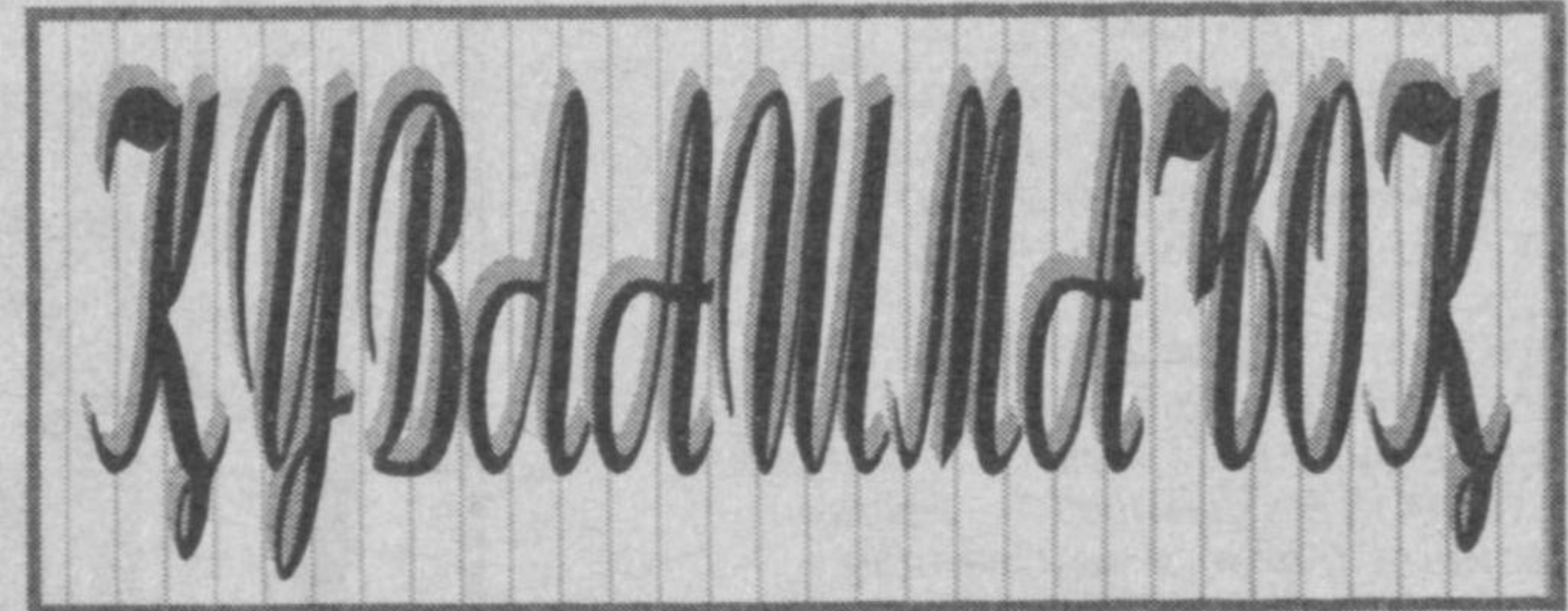
Оилавий қувлашувда бува, буви, ота, она ва болалар иштирок этадилар. Уларнинг ёши, саломатлигини ҳисобга олиб, 1 югуриш йўлаги бобога, 2-йўлак бувига, 3-отага, 4-онага, 5-тўнғич фарзандга, 6-йўл кенжасига берилади.

Бобо купдан буён югурмаган. Нафақага чиққанидан бери жисмоний меҳ-

нат билан шугулланмайди. Уйда кексалар бажарадиган иш кам. Югуришда синаб кўрсак набирадан анча секин ва кам масофага югуради. Ҳисоблаш таққослаб югуриш масофаси уларга 58 метр, бувига 60 метр, отага 75 метр, онага 73 метр, набираларга 100 метрдан белгиланади. Ёши катталар имкониятларига қараб

63 м, бувига 64, отага 79, онага 78, набираларга 105м масофага югуриш белгиланди.

Болалар боғчаларида қувлашмачоқ тарбияланувчиларнинг 5-6 ёш орасидагилари 30 метрга югуришда сараловдан утказилди. Энг тез югурувчилар 1-гуруҳ, секинроқ югурувчилар 2-гуруҳ, қолганлари 3-гуруҳга бўли-

тонгда барча оила аъзолари билан бирга бир маротаба, кечки овқатдан 1 соат кейин яна бир марта югуриш, бошқа вақтда бир неча марта шу йўлнинг у бу томонига юриб чиқиш тавсия этилади. Югурганда ҳаммининг 100 метрга ёки улар учун белгиланган маррага етиб бориш миқдорини набиралар қайд қилиб борадилар. Кун давомида юриш, тез ҳаракатлиликни ошириш туфайли бобо учун 58 метр ўрнига

надилар. 6 ёшга тулиб, 7 ёшга булганлар ҳам худди шундай 3 гуруҳга бўлинадилар. Кундузги овқатланишдан олдин гуруҳлардаги болаларнинг югуриш машқи утказилади. 30 метрга ҳар боланинг неча секундда етиб борганлиги қайд этилади. Дам олишдан кейин болалар оёқларида оғриқ сезмаётган булсалар 30 м. масофанинг кучлари етган жойигача югуриш тавсия этилади. Тезлик кўрсаткичлари ва масофа узгар-

Milliy o'yinlar

ган булса, бу маълумот ҳам қайд этилади. Бир кунда икки марта (эрталаб ва дам олишдан кейин) 30 метрга югуриш машқлари кўникма холатига кирган булса, бу бола учун кундалик тартибга киритилади. Югуриш тезлигининг ошиши, 30 метрга югуришга болада кўникманинг пишиб этилиши хосиятли нишона. Югуришда яхши натижаларга эришган болалар юқори гуруҳ болалари билан мусобақалар ўтказиши лозим. Зеро, қобилиятни кичик ёшидан парвариш қилиш унинг тез ва тўла намоен бўлишини таъминлайди. Бундайларга кичик булса ҳам рағбатлантирувчи эътибор керак.

Мактабда қувлашмачоқ қуйи синфларда 2-3 марта 30 метрдан югуриш мусобақалари ташкил этилади. Унда Алпомиш, Барчиной жисмоний тайёргарлик ва саломатлик тестлари талаблари ижросига эътибор берилиши керак.
Ф.НАСРИДДИНОВ,
профессор,
Ш.ТЎЛАГАНОВ,
фан номзоди

КИМ ҒОЛИБ БЎЛАДИ?

Россия ва Швеция терма жамоалари ўртасида ўтказила бошлаган Дэвис кубоги баҳслари ракетчаси Марат Сафин Роже Федерерга, Евгений Кафельников эса Михаил Кратохвилга қарши кортга чиқадилар.

Парижда ўтказилаётган очик турнирда эса яна бир рус вакиласи Анна Курникова айнан швейцариялик рақиб Эммануэль Гальярдига 6:7, 6:4, 6:4 ҳисобида ютқазиб қўйди.

ХОҲИШ ИНОБАТГА ОЛИНАДИМИ?

Бош мураббий Алекс Ферраро "Манчестер Юнайтед" билан шартнома муддатини узайтириши мумкин. Чунки, у ўз вази-фасида яна бир йил қолиш ниятида эканликларини маълум қилгач, клуб раҳбарияти унинг хоҳишини эътиборга олишни ўйлаб кўрмоқчи. Аммо, қачондир у ишдан кетганида унинг ўрнига Отмар Хитцфельд, Фабио Капелло ёки Свен-Йоран Эриксонлардан бири келиши эҳтимол.

1-Тошкент педагогика билим юрти томонидан 2001 йилда Кондра Юлия Павловна номига берилган № 443003 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли
БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Республика Таълим маркази жамоаси ва касса уюшмаси РТМ ходимаси Фотима Сағдиевага отаси
Шавкат АХМЕДОВнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор қилади.

Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети механика-математика факультети жамоаси УэФА академиги, "Эхтимоллар назарияси ва математик статистика" кафедраси мудири, профессор Турсун Азларова укаси
Зукриддин МАХМУДОВнинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан таъзия изҳор этади.

Тошкент шаҳар Шайхонтоҳур туманидаги 41-мактаб педагогик жамоаси мактаб раҳбари Гулноза Музаффаровага онаси
ИНОБАТ АЯнинг вафот этганлиги муносабати билан ҳамдардлик билдирадилар.

ВАТАН

Бешигин соғиниб йиғлади гўдак,
Кунни ҳам, тунни ҳам ўтказди бедор.
Киприги илинмас кичкина юрак,
Бешиксиз бола ҳам — дорисиз бемор.

Бешикка ўхшайди мен учун Ватан,
Ўзга гўшаларда илинмас кўзим.
Юмшоқ ўринларда ёйилмас бу тан,
Куйшли юртда ҳам саргаяр юзим.

Сен Она-Ватансан, муқаддас диёр,
Боғларинг, гулларинг, конинг меники.
Истиклолинг порлоқ, мустақиллик ёр,
Менинг муҳаббатим, шоним сеники.

Қишлоқларинг гўё қалбимнинг боғи,
Хар битта шаҳаринг битта эшиқдир.
Истиклолдан ёнмиш кўнглим чароғи,
Ўзбекистон менга кутлуг бешиқдир.

Матлуба САМАДОВА,
Навоий туманидаги
10-мактаб ўқитувчиси

УШК

Оҳим — бўрон,
Ёшларим — уммон,
Киприklarим эшкак,
Кўзим кемадир.
Соҳилим — Сен томон еладир.

Дилфуза ЖЎРАЕВА,
лицей ўқитувчиси
Андижон шаҳри

Ko'ngil bitiklari

УШТИЗОРЛИК

Кел, тўшадим ишқ дастурхонин,
Косасида лиммо-лим соғинч.
Пиёлада оловли ўпич,
Атрофида кўйдим тўрт ишонч.

Кел, тўшадим, ишқ дастурхонин,
Ёзиб кўйдим, этмагил хумор.
Ногоҳ унга меҳмон бўлмасанг,
Оғу кўмар, шишаси синар.

Барбод этма ишқ дастурхонин,
Заҳарга кон қилма юрагим.
Унга кўйдим покиза севгим,
Бахтинг мен-ла бир баҳам кўргин.

Кутиш сеҳри — сархуш капалак,
Қафасида юрагим асир.
Деразада бир жуфт кўз ҳалак,
Бари висолинга мунтазир.

Сайёра САИДМУРОДОВА,
Ургут туманидаги 36-мактаб
ўқитувчиси

СИНФДА КЕСКИН ЎЗГАРИШ ЮЗ БЕРДИ

Мактаб — илм даргоҳи, тарбия маска-нидир. Аслида шундай, лекин мактаб директорини тап тортмай "ширин сўзлар" билан сийлаган пастгина бўйли, кўнғир кўзларида қувлик порлаб турган болакай, афсуски, таъна қилиб кўрсатувчи ягона бола ҳам эмас. Бу ҳолатнинг гувоҳи бўлган тарбиявий ишлар бўйича директор муовини аввалига ичаги узилиб қулган, бир куни бу "сўз"лардан ўзи "эриб" кетганида эса, мактаб залида чинакамига болаларни қувлаб юрганини кўриб ҳайратдан ёқа ушладим. Эҳтимол, милиция чақирармиз, балки уни тартиб колони-ясига юбориш керақдир...

Shunaqasi ham bo'ladi

Йўқ, янги синф раҳбари бундай қилмади. Синф шовқин-сурондан тингач, ҳаммага инсонийлик, оқибат, меҳр-шафқат, хайрли амаллар хусусида дилтортар гаплар бўлди. Болалар одоб-ахлоқ тўғрисидаги саволларга бирин-кетин жавоб бера бошладилар. Улар билан ўқитувчи ўртасида ҳеч қандай сир бўлмаслиги, бир-бирларини ҳамиша қўллаб-қувватлаш, шу йўл билан мактабда энг қолюқ ҳисобланган 8-"В" синф ўқувчилари энг илғор синф сифатида тан олинажаги аниқ бўлиб қолди. Кейин "шўхлик қилиб кўйган" болалар ҳақиқий йигит эканликларини исботлаш учун ўқитувчилар хонаси томон йўл олишди. Узр-маъзурларни қабул қилган директор муовини болаларнинг қандай қилиб "қолиға тушиб" қолганликларини тез илғ-

ади. Авваллари "ёпиғлиқ қозон ёпиғлиғича" қолаверишига ўрганиб қолган устоз бу гал шумтакаларнинг одамгарчилик сари одимлаётганларидан қувонди ҳам. Қандай қилиб?

Мактабга келганига эндигина бир ҳафта бўлган янги синф раҳбари ишлаш қанақа бўлишини кўрсатиб қўйди.

Сичқон-мушук ўйнаш ёхуд уларни калтаклаш билан тартибга келтириб бўларми-ди?! Энг муҳими, боланинг тилини топиш керак. Деворлари ўйилиб қолган, қаттиқ ёпи-

лавериб қулаш даражасига келган эшик гичирлаб киши жигига тегадиган синфхона нима учун шу аҳволга тушгунига қадар таъмирланмаган?

Бунга болаларнинг ўзлари жавоб қайтаришди. Чунки йиғилган пуллар мактаб фонди учун сақлаб қўйилади. Бўёқ, оҳак, цемент, қулф-қалитдан ташқари, таъмирчи устага ажратиладиган пул бу гал ўқувчиларнинг ҳамёнида қоладиган бўлди. Ташаббус яхши нарса-да, болаларнинг боши қовушди. Дарсдан сўнг таъминот ишлари бошланадиган бўлди. Аниқ бўлишича, иқтидорли, қобилиятли болалар ҳам синфда анчагина экан. Уларнинг ижодлари келгуси байрамларда ўз намоишини кўрсатишини мактаб жамоаси ишонч билан кутмоқда.

Умида САДАТОВА,
ЎЗМУ талабаси

Мукамбар Азимова — узоқ йиллардан буён халқ таълими соҳасида хизмат қилиб келаётир. Шайхонтохур туманидаги 35-болалар боғчасида тарбиячи, 185-мактабда ўқитувчи, шаҳар халқ таълими бошқармасида назоратчи бўлиб фаолият кўрсатган. Айни дамда РТМ "Маънавий-маърифий" ишлар бўлимида бош методист бўлиб хизмат қилмоқда.

Мукамбар опа — ижодкор аёл. Қаерда ишламасин шеър ишқидан айро тушгани йўқ. Куйида М.Азимова қаламига ман суб шеърлар берилмоқда.

«УЛУҒ ШОИР ҲИКМАТЛАРИ» МУАММОНОМАСИ

- 4. Ёрки бор анда вафо, ёр бил, Умр деган ёри 13, 18, 14, 4, 7, 4, 5 бил!
- 5. Ким бу чаман ичра хиромон эрур, Барчаси бир-бирига 2, 21, 3, 2, 4, 1 эрур.
- 6. Кишига неча келса мушкул ҳол, Ҳикмату 18, 24, 8 анга эрур ҳаллол.
- 7. Билмагани сўраб ўрганган олим, Орланиб сўрамаган ўзига 20, 4, 8, 9, 2.
- 8. Кимки, улугроқ, анга хизмат керак, Улки, 11, 9, 17, 9, 11, 5, 18, 11 анга шафқат керак.
- 9. Ҳар кишиким ростни бехост дер, Айтса ёлғон дағи 26,8 рост дер.
- 10. Бу гулшан ичра йўқдур бақо гулига сабот, 18,23,18,10 саодат эрур чикса яхшилик била от.
- 11. Кимдаки инсоф йўқ 9, 1, 12, 4, 1 эмас. Мунсиз Атворида жуз нуқсон эмас.
- 12. 11, 9, 25, 9 айбин юзига қилма изхор, Таамул айла ўз айбингга зинҳор!
- 13. Бошни фидо айла 4, 16, 18 қошига, Жисми қил садқа она бошига!
- 14. Юз йилки киши умр тилар, бил

Ким сабр керақдур юз 6, 9, 8. Энди жавоб сўзлари асосида шаклдаги рақамларни мос ҳарфлар билан алмаштириб муаммоно-мани ҳал этинг. Сўнг йўналиш бўйича ўқиш билан мумотоз ижод соҳибининг яна икки хикматини билиб олишга муваффақ бўласиз.
Фозилжон ОРИПОВ тузди.

Азиз мухлислар! Буюқ мутафак-қир шоир Алишер Навоий ўзининг "Ҳайрат ул-аброр" асарини "Оби зиндагоний", яъни "Ҳаёт суви" деб атаган эди. Ана шу ҳаёт ҳикматла-ри бўлган нодир асардан келтири-либ рақамларда ифодаланган сўзларни топиб, очкични ҳал этинг.

АЭЛ

Ҳар баҳорнинг зеболиги аёлдан,
Турфа гулнинг раънолиги аёлдан,
Суманбарнинг ҳаёлиги аёлдан,
Бу дунёнинг аълолиги аёлдан.

Йигитларнинг Рустамлиги — аёлдан,
Бу дунёнинг бекамлиги — аёлдан,
Кўнгилларнинг хуррамлиги — аёлдан,
Ҳар кунимиз байрамлиги — аёлдан.
Уй саришта бўлмоғи ҳам аёлдан,
Тун фаришта булоғи ҳам аёлдан,
Қалб меҳрга тўлмоғи ҳам аёлдан,
Кун чароғон ўтмоғи ҳам аёлдан.

ЁРИМ ДЕТАҲИМ

МЕҲР ИСТАБ

Ўзни тақдирга бердим,
Бори сенинг қўлингда.
Девона бўлиб юрдинг,
Кўзим сенинг йўлингда.

Юрагим кенгликни кўмсайди,
Рух фақат эркинлик тусайди.
Дилим бир меҳрни истайди,
Жароҳат излари битсайди...
Мадад бер, Оллоҳим, дил очай.

Хижронларга тобим йўқ,
Соғинч қалбим тешар ўқ,
Севги бағрим ёндирар,
Тўшақда ҳам бордек чўғ.

Яшашга чанқоқдир жон дилим,
Очилмай сўлмасин ўн гулим?!
Дардларим айтмоққа йўқ тилим,
Ҳар замон эслаб тур, жон элим,
Оллоҳим, қулоқ сол, мен айтай.

Бир кечада соғиндим,
Кўзимдан кетмайсиз ёр.
Рашқининг тигидан синдим,
Бунчалар берманг озор.

Барчага бу майдон етарли,
Қурашсам иродам етарли,
Бу дунё дейдилар қайтарли,
Дардим кўп сўрасанг айтарли,
Қабул эт, Оллоҳим, мен сўйлай.

Нечун дуч қилди тақдир,
Шу ёшимда қандай сир.
Тушун, сенсиз яшолмам,
Ёрим деганман ахир.

Мукамбар АЗИМОВА

QUTLOV!

Қадрли Курвонали ака СОВВОЛДИЕВ!
Салкам 40 йилдан бери биз ёшларнинг тўғри йўлни топишимизга кўмақдош бўлиб келаясиз. Сиз берган билим ила кўрсатган нурли манзилларингиз йўлида меҳнат қилмоқдамиз. Муваффақиятларимиз — сизнинг ўғитларингиз туйфайли қутлуг 55 ёшингиз муборақ бўлсин. Доимо мактабда ҳам, ҳаётда ҳам шундай оқил муаллим бўлиб қолинг.
Косонсой туманидаги 22-мактаб жамоаси ва бир гуруҳ шогирдларингиз

Ma'rifat

ТАБСИС
ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги,
Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касабаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ
Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БЎРИБОВЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОВЕВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Қурбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Хулқар ТЎЙМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Республикаси
Давлат Матбуот Кўмитасида
№ 20 рақам билан 12 июнь
1998 йил рўйхатга олинган.
ИНДЕКС: 149, 150. Г-134.
Тиражи 28684 Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма табак,
Офсет усулида босилган,
қўзғоз бичими А-З
Навбатчи муҳаррир:
Аҳмад ОТАБОВЕВ,
Навбатчи:
Боҳодир ЖОВЛИЕВ.

"Маърифат"дан материалларни кўчириб босиш таҳририят руҳсати билан амалга оширилиши шарт.
МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.
ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—136-56-42,
хатлар, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгиликлари бўлими—136-54-23,
умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими, касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим янгиликлари бўлими—136-54-03, олий таълим янгиликлари бўлими, реклама ва тарғибот бўлими—136-55-58.

Газета материаллари
"Ma'rifat Mabdakor" нашриётгида
терилди. Pentium компьютерида
Лилия БИНАШЕВА
ва Малеҳат ТОШОВА
сахифалади.
"Шарқ" нашриёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмахонаси.
Корхона манзили: "Буюқ Турон"
кўчаси 41-уй
Босишга топшириш вақти—20.00.
Топширилди — 20.00